

Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi

DOMOVINSKA IN DRŽAVLJANSKA KULTURA IN ETIKA

2. del

Naslov: jantarskranthis@gmail.com (Sabina)

Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi

DOMOVINSKA IN DRŽAVLJANSKA KULTURA IN ETIKA

2. del

Mag. Pavla Karba

Nataša Jesenko

Igor Plohl

Lorjeta Pečoler

Valentina Kidrič

Boštjan Majerič

Natalija Panič

Dejan Kokol

Mag. Marjeta Raztresen

Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi

Domovinska in državljanska kultura in etika

2. del

Uredila:	mag. Pavla Karba
Avtorji:	mag. Pavla Karba, Nataša Jesenko, Igor Plohl, Lorieta Pečoler, Valentina Kidrič, Boštjan Majerič, Natalija Panič, Dejan Kokol, mag. Marjeta Raztresen
Strokovni pregled:	dr. Mitja Sardoč, Klavdija Šipuš in dr. Janez Justin (članek Državljan-ska enakost in državljanske vrline)
Jezikovni pregled:	Tine Logar
Izdal in založil:	Zavod RS za šolstvo
Predstavnik:	mag. Gregor Mohorčič
Urednici zbirke:	dr. Amalija Žakelj, mag. Marjeta Borstner
Tehnična urednica:	Alenka Štrukelj
Oblikovanje:	Irena Hlede
Prelom:	Grafični atelje Zenit, Žiga Valetič, s. p.
Objava na spletnem naslovu:	http://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Posodobitve pouka v osnovnošolski pra-ksi_DKE_2.pdf

Prva izdaja

Ljubljana, 2013

Publikacija je brezplačna.

Zbirka Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi je nastala v okviru projekta Posodobitev kurikularnega procesa na osnovnih šolah in gimnazijah v sklopu Posodobitev pouka na osnovnih šolah in gimnazijah.

Izid publikacije sta sofinancirala Evropski socialni sklad Evropske unije in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje in prepisovanje na karšenkoli pomnilniški medij) oblike reprodukcije, razen delov, kjer je to posebej označeno.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.091.3:3(082)(0.034.2)
373.3.016:3(082)(0.034.2)
37.091.3:17(082)(0.034.2)
373.3.016:17(082)(0.034.2)

POSODOBITVE pouka v osnovnošolski praksi. Domovinska in državljanska kultura in etika [Elektronski vir] : 2. del / Pavla Karba ... [et al.] ; [uredila Pavla Karba]. - 1. izd., 1. natis. - El. knjiga. - Ljubljana : Zavod RS za šolstvo, 2013

Način dostopa (URL): [http://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi_DKE_2.pdf](http://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Posodobitve_pouka_v_osnovnošolski_praksi_DKE_2.pdf)

ISBN 978-961-03-0184-4 (pdf)
1. Karba, Pavla
268718848

KAZALO

1	Primer predloga letne priprave na pouk v osnovni šoli – predmet DKE, sedmi razred (Pavla Karba, Nataša Jesenko).....	5
2	Primer predloga letne priprave na pouk v osnovni šoli – predmet DKE, osmi razred (Pavla Karba, Nataša Jesenko).....	11
3	Primeri vpeljevanja učnih tem v prakso	15
3.1	Stereotipi in predsodki na primeru invalidov – sedmi razred (Igor Plohl)	15
3.2	Zakaj uveljavljati človekove pravice? Spomin in opomin na holokavst! – osmi razred (Lorieta Pečoler)	24
3.3	Demokracija skozi zgodovino – osmi razred (Valentina Kidrič)	40
3.4	Zagotavljanje finančnih sredstev za delovanje države – osmi razred (Boštjan Majerič)	55
3.5	Arhitekti prihodnosti – zaključna naloga ob koncu dveletnega cikla izvajanja predmeta – osmi razred (Natalija Panić)	61
4	Poročilo o sodelovanju v mednarodnem projektu »Človekove pravice v akciji« – »Human Rights in Action« (Dejan Kokol).....	83
5	Navodilo za igro sodelovalni bingo (Marjeta Raztresen)	89

Legenda:

Dovoljeno kopiranje in reproduciranje gradiv za potrebe pouka.

1 **Primer predloga letne priprave na pouk v OŠ – predmet DKE, sedmi razred**

Mag. Pavla Karba, Zavod RS za šolstvo in

Nataša Jesenko, Osnovna šola Polzela, Polzela

OPOMBA: Predlog je bil predstavljen učiteljem predmeta na regijskih srečanjih maja in junija 2011. Tema srečanja: Uvajanje posodobljenih učnih načrtov v osnovno šolo. Rubrike, ki niso izpolnjene, se v celoti nanašajo na avtonomijo učitelja. Usmeritve za medpredmetne povezave so zapisane v didaktičnih priporočilih učnega načrta na strani 21. Učitelji naj jih načrtujejo in izvajajo glede na konkretne usmeritve, možnosti in dogovore na šoli. Predlog smo na študijskih srečanjih učiteljev predmeta, ki so potekala po študijskih središčih po Sloveniji (11 študijskih središč oktobra in novembra 2011), z učitelji nadgradili in konkretizirali.

1

.....

Navajamo tiste didaktične strategije, s katerimi (glede na naravo predmeta, didaktično teorijo in izkušnje prakse) najučinkoviteje dosegamo predmetne cilje in standarde znanja. Navedene so v slovarju didaktične terminologije. Uporabne so v sedmem in osmem razredu (zato jih v osmem ne navajamo). Namen pripravljenih predlogov je izpostaviti ključne cilje in vsebine predmeta, ki predstavljajo izhodišče za pripravo nacionalnega preverjanja znanja učencev. Medpredmetne povezave (jih ne navajamo, ker so učinkovite le, če izhajajo iz konkretnih pogojev in možnosti na šoli) se nanašajo na učne vsebine, didaktične in učne strategije.

Učni sklop	Okvirno število ur	Vodilne širše teme učnega sklopa	Vodilni operativni cilji učne teme	Didaktične strategije in medpredmetne povezave ¹	Predvideno preverjanje in ocenjevanje znanja	Samoevalvacija (sprotno spremljanje)
1. Posameznik, skupnost, država	6/7	1. Identiteta 2. Skupnosti in kultura sobivanja različnih 3. Stereotipi, predsodki in konflikti 4. Demokratično odločanje v odločni skupnosti – vloga pravil 5. Etična načela in vrednote	• Učenci na primerih razlagajo vrste identitet in poimenujejo listine, s katerimi izkazujemo identiteto. • Učenci ozaveščajo pomen združevanja v skupnosti in kulture sobivanja različnih. • Učenci razlikujejo pojme: narod, domovina in država. • Učenci na primerih razlagajo stereotipe, predsodke in konflikte ter razvijajo zmožnosti strpnega sodelovanja in dialoga med različnimi. • Učenci pojasnjujejo vlogo pravil in odgovornost posameznika in interesnih skupin pri demokratičnem odločanju v odločni skupnosti in v drugih skupnostih. • Učenci ozaveščajo vlogo etičnih načel in vrednot v delovanju posameznika in skupnosti.	Igra vlog in delo z viri Študija primera Dialog med raznolikimi sogovorniki Študija primera in igra vlog Argumentirano razpravljanje	Ena ura za preverjanje znanja	

Učni sklop	Okvirno število ur	Vodilne širše teme učnega sklopa	Vodilni operativni cilji učne teme	Didaktične strategije in medpredmetne povezave ¹	Predvideno preverjanje in ocenjevanje znanja	Samoevalvacija (sprotno spremljanje)
3. Človekove pravice in RS	10/12	1. Posameznik v odnosu do nosilcev moči/ oblasti 2. Zgodovinski dokumenti, v katerih so zapisane človekove pravice 3. Temeljne človekove pravice in etična načela 4. Človekove pravice v slovenski ustavi 5. Kršenje človekovih pravic v Sloveniji in drugod po svetu in oblike pomoči 6. Človekove pravice so si včasih v konfliktu 7. Varovanje otrokovih pravic	• Učenci na konkretnih primerih raziskujejo odnose med posameznikom in nosilci oblasti. • Učenci raziskujejo razvoj ideje človekovih pravic, razloge za zapis pravic in dokumente, v katerih so zapisane. • Učenci opredeljujejo področja človekovih pravic in odkrivajo vgrajenost etičnih načel v njih. • Učenci v Ustavi RS prepoznajo človekove pravice in utemeljujejo razloge za spoštovanje/udejanjanje le-teh. • Učenci na primerih odkrivajo kršitve človekovih pravic in razvijajo občutljivost za prepoznavanje kršitev ter motivacijo za varovanje pravic. • Učenci na primerih argumentirajo, zakaj je nujno spoštovati pravice drugih. • Učenci s pomočjo primerov utemeljujejo varovanje otrokovih pravic. Spoznavajo postopke, institucije in posameznike, zadolžene za varovanje otrokovih pravic.	Učenje z odkrivanjem in igra vlog Raziskovalno učenje in vodeni dialog Izdelava plakata/modela in argumentirano razpravljanje Učenje z odkrivanjem in študija primera Doživljajsko pripovedovanje in pisanje komentarjev Študija primera in iskanje rešitev Raziskovalno učenje in intervjuvanje	Ena ura za preverjanje znanja in ena ura za ocenjevanje znanja	

Učni sklop	Okvirno število ur	Vodilne širše teme učnega sklopa	Vodilni operativni cilji učne teme	Didaktične strategije in medpredmetne povezave ¹	Predvideno preverjanje in ocenjevanje znanja	Samoevalvacija (sprotno spremljanje)
4. Verovanje, verstva in država	6/8	1. Temeljni pojmi: Pravica do veroizpovedi 2. Položaj verskih skupnosti v RS 3. Velika svetovna verstva – skupne značilnosti	- Učenci razlikujejo med pojmi: verovanje, verstva, verska skupnost in Cerkev in na primeru razložijo pravico do veroizpovedi. - Učenci na primerih izkazujejo razumevanje pravice do veroizpovedi. - Učenci poiščejo v Ustavi RS opredelitev položaja verskih skupnosti v Sloveniji. - Učenci raziskujejo in primerjajo glavna etična načela svetovnih verstev in utemeljujejo vlogo verstev v sodobnih družbah. - Učenci na primerih spoznavajo razlike med religioznimi in nereligioznimi pojmovanji življenja in sveta.	Demonstracija in argumentirano razpravljanje Študija primera in pisanje komentarjev Okrogla miza: dialog/razprava med predstavniki različnih veroizpovedi Delo na terenu Intervjuvanje predstavnikov religioznih in nereligioznih pojmovanj	Ena ura za preverjanje znanja in ena ura za ocenjevanje znanja	
Izbirne vsebine, nerazporejene ure	3					

2 **Primer predloga letne priprave na pouk v OŠ – predmet DKE, osmi razred**

Mag. Pavla Karba, Zavod RS za šolstvo

OPOMBA: Avtorji predloga so: predmetna svetovalka in učitelji – člani predmetnorazvojne skupine na ZRSŠ. Rubrike, ki niso izpolnjene, se v celoti nanašajo na avtonomijo učitelja. Usmeritve za medpredmetne povezave so zapisane v didaktičnih priporočilih učnega načrta na strani 21. Učitelji naj jih načrtujejo in izvajajo glede na konkretne usmeritve, možnosti in dogovore na šoli. Predlog smo na študijskih srečanjih učiteljev predmeta, ki so potekala po študijskih središčih po Sloveniji (11 študijskih središč marca in aprila 2012), z učitelji nadgradili in konkretizirali.

Učni sklop	Okvirno število ur	Vodilne širše teme učnega sklopa	Vodilni operativni cilji učne teme	Didaktične strategije in medpredmetne povezave ¹	Predvideno preverjanje in ocenjevanje znanja	Samoevalvacija (sprotno spremljanje)
1. Demokracija od blizu	10	- Odnosi med demokracijo, državo, politiko in pravom - Demokratska oblast v lokalnih skupnostih v RS - Politične pravice državljanov RS (politične stranke, volilna pravica in volilni sistem v RS) - Delitev oblasti in odgovornost nosilcev oblasti - Skrb, za javno delovanje oblasti in varovanje narodnih skupnosti - Sodobno državljanstvo in državljske akcije - Temeljne razlike med demokracijo in nedemokracijo	- Učenci na primerih razlagajo in prepoznajo soodvisnost pojmov: demokracija, pravna država in politika, razlikujejo med posredno in neposredno demokracijo, - razlagajo ustavno opredelitev lokalne samouprave (Ustava RS, členi 138 do 144) in jo prepoznajo v ožjem okolju, - preiskujejo politične pravice opredeljene v Ustavi RS, - razlikujejo med interesnimi združenji in političnimi strankami, - spoznavajo volilni sistem in postopek ter utemeljujejo, zakaj je pomembno, da so volitve tajne, - spoznavajo delitev in pristojnosti vej oblasti, delitev utemeljujejo in pojasnjujejo politično, moralno in pravno odgovornost nosilcev oblasti, - raziskujejo sistem nadzora oblasti in opredelijo vlogo medijev, utemeljujejo, zakaj je pomembno, da oblast deluje javno, - na primerih razlagajo in utemeljujejo pomen aktivnega delovanja državljanov in pomen državljske kulture posameznika in skupnosti, - na primerih pojasnjujejo razlike med demokracijo in nedemokracijo.			

Učni sklop	Okvirno število ur	Vodilne širše teme učnega sklopa	Vodilni operativni cilji učne teme	Didaktične strategije in medpredmetne povezave ¹	Predvideno preverjanje in ocenjevanje znanja	Samoevalvacija (sprotno spremljanje)
2. Finance, delo in gospodarstvo	4	1. Ekonomske pravice slovenskega državljana 2. Tržno gospodarstvo 3. Interesi in odnosi med delodajalci in delojemalci 4. Zagotavljanje finančnih sredstev za delovanje države	• preiskujejo ekonomske pravice predeljene v Ustavi RS in ozaveščajo njihov pomen, • na primerih razlagajo vrste lastnine (zasebno, javno), • spoznavajo vlogo podjetij v kapitalističnem gospodarstvu in pomen za razvoj družbe, • na primerih raziskujejo interese in odnose med delodajalci in delojemalci ter vlogo sindikatov, • na primerih pridobivajo vpogled, kako država pridobiva sredstva za delovanje in kako jih porabi.			
3. Slovenija, Evropska unija in svet	6	1. Organiziranost in delovanje EU 2. Položaj Slovenije v EU. Prednosti in obveznosti članstva. 3. Slovenija članica OZN, OECD in NATO	• spoznavajo in razlagajo organiziranost in odločanje v EU, • preiskujejo interese Slovenije za članstvo v EU ter prednosti in obveznosti članstva, • v lokalnem okolju prepoznavajo vpliv članstva v EU, • spoznavajo cilje in delovanje teh organizacij, • na konkretnih primerih ugotavljajo, kako članstvo Slovenije v teh organizacijah vpliva na naše vsakdanje življenje.			

Učni sklop	Okvirno število ur	Vodilne širše teme učnega sklopa	Vodilni operativni cilji učne teme	Didaktične strategije in medpredmetne povezave ¹	Predvideno preverjanje in ocenjevanje znanja	Samoevalvacija (sprotne spremljanje)
4. Svetovna skupnost	7	1. Globalizacija 2. Globalni problemi človeštva 3. Vloga posameznika, vladnih in nevladnih organizacij pri reševanju globalnih problemov	- Prepoznajo globalizacijo v svojem okolju in na državni ravni ter razvijajo kritični vpogled v njene posledice, - ozaveščajo globalne probleme človeštva in jih prepoznajo v lokalnem okolju, - konkretizirajo pomen aktivnega vključevanja posameznika in organizacij v reševanje globalnih problemov.			
Uvodna ura	1					
Preverjanje in ocenjevanje	4					
Nerazporejene ure	3					
Skupaj	35					

3 Primeri vpeljevanja učnih tem v prakso

3.1 Stereotipi in predsodki na primeru invalidov – sedmi razred

Vodena razprava in reševanje problemov

*Igor Plohl, Osnovna šola Bojana Iliča, Maribor
(Bolnišnični oddelki na Kliniki za pediatrijo)*

Uvod

Vsebinski sklop Posameznik, skupnosti, država, ki je v učnem načrtu za DKE umeščen na začetek sedmega razreda, vključuje širšo učno temo Stereotipi, predsodki in konflikti.

Na naš odnos do drugih članov skupnosti ter do drugih skupnosti včasih vplivajo stereotipi in predsodki, ki lahko vodijo v konflikte in imajo številne negativne posledice. V učni uri želim učencem prikazati temeljne značilnosti stereotipov in predsodkov. V začetku ure bom učence seznanil z definicijo obravnavanih pojmov. V nadaljevanju je glavni namen učne ure prepoznavanje stereotipov in predsodkov na primeru ranljive družbene skupine (invalidi). Ob koncu ure je predvidena obravnava negativnih posledic – konfliktov, ki izhajajo iz stereotipov in predsodkov, ter strategij za njihovo reševanje in preprečevanje.

V načrtovanju učne ure velja izpostaviti predvsem operativne učne cilje, ki so razdeljeni na vsebinske oz. deklarativne, proceduralne in odnosne. Med medpredmetnimi povezavami sem izpostavil slovenščino in športno vzgojo. Sledi ključni koncept širše teme, didaktične strategije in (samo)refleksija učitelja in učenca. V osrednjem delu je predstavljen potek učnega procesa s časovnim okvirjem obravnave učne snovi in dejavnost učitelja in učencev.

Vsebinski sklop: Posameznik, skupnosti, država (UN DKE, str. 8)

Širša tema: Stereotipi, predsodki in konflikti

Bistveno vprašanje/problem/situacija učne teme: Stereotipi in predsodki na primeru invalidov

Operativni cilji (UN DKE, str. 8)

Vsebinski/deklarativni cilji

Učenci:

- se seznanijo z definicijo pojmov predsodek in stereotip,*
- se seznanijo s pogostimi stereotipi in predsodki, ki so vezani na invalide, in razumejo, kako nastajajo predstave o drugih in drugačnih,*
- na podlagi primerov ugotovijo, ali gre za resnične izjave, stereotipe, predsodke, ter svoje ugotovitve utemeljijo,*

- ovrednotijo vlogo stereotipov in predsodkov pri nastajanju konfliktov,*
- spoznajo in usvojijo strategije in postopke, ki omogočajo sodelovanje in mirno reševanje konfliktov,
- razumejo pomen dialoga in sodelovanja ter solidarnosti.

Proceduralni cilji

Učenci:

- razvijajo sposobnost za proučevanje razlik v skupnosti in med skupnostmi,
- razvijajo spretnosti analiziranja razmerij v družbi,*
- razvijajo spretnosti argumentiranja oz. utemeljevanja,*
- razvijajo spretnosti uporabe pridobljenega znanja v novih okoliščinah.*

Odnosni cilji

Učenci:

- razvijajo kritičen odnos do stereotipov in predsodkov,
- razvijajo odnose za medsebojno spoštovanje in kulturo sobivanja različnih.*

Medpredmetne povezave

- *UN Slovenščina*, 7., 8. in 9. razred (str. 88, 89),²
- *UN Šport*, 7., 8. in 9. razred (str. 24),³
- *razredne ure*.

Ključni koncept širše teme: Razmerja med posameznikom in skupnostjo

Ključne kompetence: sporazumevanje v maternem jeziku, matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence.

Didaktične strategije

- vodene razprave in diskusije (pogovor – dialog),
- delo z besedili in pisanje,
- reševanje problemov.

Samorefleksija

Učitelj:

- *Ali je delovni list za usvajanje nove učne snovi učencem razumljiv?*
- *Kaj bi v prihodnje spremenil in zakaj?*
- *Ali so učenci dosegli operativne učne cilje?*

² Medpredmetna povezava opozarja na pomen bralne pismenosti (razumevanje in tvorjenje ne-umetnostnih besedil).

³ Medpredmetna povezava opozarja na ciljno vsebinsko sorodnost (spoštovanje različnosti v gibalni učinkovitosti posameznika).

Učenec:

- Ali zaradi dela z besedili bolje razumem pojma stereotipi in predsodki? Utemelji odgovor s primerom.
- Kje bom lahko nova spoznanja uporabil in kako? Navedi tri primere.

Predvideni čas trajanja obravnave: ena šolska ura, domače delo.

Potek učnega procesa

DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCEV
1. Motivacija in ugotavljanje predznanja	
Zapiše tri stereotype oziroma predsodke ter učence spodbudi, naj premislijo o njihovi resničnosti: <i>Romi nosijo glasbo v genih.</i> <i>Italijani slovijo kot dobri ljubimci.</i> <i>Geji se obnašajo kot punce.</i> Spodbudi učence, da predstavijo svoje mnenje o resničnosti zapisanih izjav ter preveri razumevanje pojmov predsodek oz. stereotip.	Sledijo učiteljevemu zapisu in razmišljajo o resničnosti zapisanih izjav. Izbrani učenci predstavijo svoje mnenje. Razmislijo, ali gre pri posamezni izjavi za predsodek ali stereotip.
2. Izgrajevanje znanja	
Definicija pojmov Poda in pojasni definicijo pojma predsodek in stereotip in z vprašanji usmerja pogovor o predsodkih in stereotipih v družbi. Na primer: Kaj vpliva na nastanek tovrstnih predstav o drugih in drugačnih? Pogovor poveže z napovedjo individualnega dela in na kratko predstavi vsebino delovnega lista (priloga 1). Predsodki in stereotipi na primeru invalidov Poda navodila za individualno reševanje delovnega lista. Spremlja in spodbuja delo učencev. Pregled rešitev in pogovor Vodi pregled rešitev in razpravo.	Učenci aktivno poslušajo in sodelujejo. Na podlagi pogovora dobijo uvid v nastanek predstav o drugih in drugačnih v družbi. Individualno rešujejo delovni list. V primeru težav se za pomoč obrnejo na učitelja. Predstavijo rešitve in se vključujejo v razpravo.
3. Sinteza bistvenih spoznanj	
Skupaj z učenci strne ugotovitve učne ure v miselni vzorec (učencem razdeli kopije tabelskega zapisa v obliki miselnega vzorca) (priloga 2).	Po potrebi dopolnjujejo zapisane rešitve.

4. Poglobljanje

Z vprašanji usmerja pogovor o negativnih posledicah stereotipov in predsodkov v družbi. Na primer: Na primerih razložite, zakaj so lahko stereotipi in predsodki vir za konflikte v medsebojnih odnosih in v družbi na sploh.

Poda navodila za dopolnitev miselnega vzorca.

Na podlagi pogovora z učiteljem ponovijo glavne ugotovitve učne ure.

Ovrednotijo vlogo predsodkov in stereotipov pri nastajanju konfliktov.

Miselni vzorec dopolnijo s svojimi videnji (individualizacija).

5. Raziskovalno domače delo

Poda navodila za domačo nalogo.

V domačem okolju preverijo, ali obstajajo arhitektonske ovire, ki invalidom omejujejo svobodno gibanje (ali bi lahko prišel invalid na vozičku k njim na obisk).

Sklep

Vsebinska znanja izpeljanega učnega procesa vključujejo znanje in razumevanje na področju stereotipov in predsodkov v družbi. Izkazujejo se s poznavanjem naslednje terminologije: *predsodek, stereotip, konflikt, invalid, skupnost, strpnost, kultura sobivanja, dialog, solidarnost* ipd. Proceduralna znanja vključujejo razvijanje sposobnosti za preučevanje razlik v skupnosti in med skupnostmi na primeru invalidov, spretnosti analiziranja razmerij v družbi predvsem do ranljivih družbenih skupin, spretnosti argumentiranja pri oblikovanju ključnih trditev in spretnosti uporabe pridobljenega znanja v novih okoliščinah. Proceduralna znanja v izpeljanem učnem procesu vključujejo še spretnosti demokratičnega reševanja konfliktnih situacij, spretnost raziskovanja pojavov, problemov, razmerij in odnosov v družbi, spretnost vživljanja v vlogo posameznika predvsem na primeru invalidov, spretnost ugotavljanja vloge posameznika v različnih družbenih okoliščinah, spretnost zaznavanja in ocenjevanja dogajanja v družbi na podlagi različnih in celo vsebinsko nasprotnih informacij ter spretnost oblikovanja sinteze in napovedovanja perspektive v zadnjem delu izpeljanega učnega procesa. Odnosno znanje vključuje razvijanje kritičnega odnosa do stereotipov in predsodkov ter razvijanje odnosov za medsebojno spoštovanje in kulturo sobivanja različnih.

Pri reševanju nalog delovnega lista bodo učenci uporabili različne miselne procese. Izpostavil sem predvsem naslednji bralnoučni strategiji: določanje bistva prebranega sestavka in določanje pomembnih oz. ključnih informacij za rešitev problema. Pri nekaterih učencih se lahko zaradi različne stopnje v kognitivnem razvoju pojavijo še druge bralnoučne strategije: postavljanje vprašanj o prebranem in videnem, izpis neznanih ali nerazumljivih ključnih besed in iskanje razlage pri učitelju, označevanje ključnih informacij v besedilu in odkrivanje sporočilne vrednosti besedila. Kot ključna procesa pri reševanju nalog delovnega lista velja izpostaviti razvijanje kritičnega in ustvarjalnega mišljenja in vrednotenje sporočilne vrednosti obravnavanih virov. Za doseganje kompleksnejših učnih ciljev sem v delovni list vključil delo s slikovnimi viri kot aktivno učno metodo, ki zahteva dobro poznavanje obravnavane problematike in višje taksonomske ravni znanja.

Ključno kompetenco sporazumevanje v maternem jeziku učenci razvijajo s pravilno uporabo terminologije, z oblikovanjem in zapisovanjem odgovorov na delovni list in v tabelski zapis.

To kompetenco razvijajo tudi v pogovoru z učiteljem, v katerem argumentirajo svoje trditve in oblikujejo jasna, razumljiva in jezikovno pravilna verbalna sporočila. Matematično kompetenco ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji razvijajo z vzročno-posledičnim mišljenjem in sklepanjem na podlagi slikovnih virov. Učenje učenja razvijajo s pomočjo nalog delovnega lista in nalog tabelskega zapisa, saj tako izgrajujejo in nadgrajujejo svoje učne strategije. Socialne in državljanske kompetence razvijajo s kulturo dialoga z upoštevanjem drugačnih pogledov in stališč ter z zagovarjanjem svojih pogledov in stališč. Socialne kompetence razvijajo še s krepitvijo čuta za potrebe družbeno ranljivih skupin in razvojem kritičnega odnosa do stereotipov in predsodkov v družbi.

Ključni koncept širše teme je razmerje med posameznikom in družbo, splošni predmetni koncept pa vključuje stereotipe in predsodke na primeru invalidov ter njihove negativne posledice v družbi s poudarkom na konfliktih in strategijah za njihovo preprečevanje in reševanje.

Literatura in viri

- 1 Karba, P. in Lašič, D. (2012). *Državljska in domovinska vzgoja ter etika. Učbenik za državljansko vzgojo in etiko v 7. razredu osnovne šole (prenovljen)*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- 2 Karba, P. (2012). *Slovar didaktične terminologije*. Maribor: Zavod RS za šolstvo (interno gradivo).
- 3 Nastran Ule, M. (2000). *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- 4 Rutar Ilc, Z. (2004). *Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- 5 Vsi drugačni, vsi enakopravni. *Vzgojno-izobraževalni priročnik*. (2006). Svet Evrope. Dostopno na: <http://www.svetevrope.si/res/dokument/downloaddb5b.pdf> (30. 10. 2012).

Prilogi

Priloga 1: Delovni list Predsodki in stereotipi na primeru invalidov

Priloga 2: Tabelska slika (avtor Igor Plohl)

Priloga 1

Delovni list Predsodki in stereotipi na primeru invalidov

Spodaj so navedene tri izjave naključno izbranih ljudi, ki so vezane na invalide. Pozorno jih preberi.

- Janez (56 let): »Invalidi so za družbo veliko breme.«
- Jana (58 let): »Invalidi so vredni usmiljenja.«
- Ana (35 let): »Invalidi ne morejo živeti sami.«

V nadaljevanju delovnega lista boš vsako izmed zgoraj navedenih izjav spoznal z zornega kota osebe, ki jo je izrekla, in invalida. Na podlagi premisleka se boš odločil, ali so zgornje izjave resnične.

Tvoja naloga je, da slediš navodilom in odgovoriš na zastavljena vprašanja.

1. primer (»Invalidi so za družbo veliko breme.«)

Pozorno preberi spodnji izjavi in reši nalogi.

Janez (56 let): »Invalidi so za družbo veliko breme, saj pogosto potrebujejo zdravniško oskrbo. Zaradi tega država zanje porabi veliko denarja. Poleg tega ne morejo delati in tako finančno skrbeti zase. Mislim, da bi morali vse zapreti v ustrezne ustanove, saj bi zanje tako porabili najmanj denarja.«

Igor (30 let, paraplegik): »Invalid sem postal pred tremi leti, ko sem si pri padcu z lestve hudo poškodoval hrbtenico. Od takrat za gibanje uporabljam invalidski voziček. Kljub invalidnosti sem samostojen in neodvisen. Živim sam v novejšem bloku brez arhitektonskih ovir. Zaposlen sem kot učitelj na osnovni šoli. Ob delu se ukvarjam z ozaveščanjem mladih o invalidnosti in obiskujem vrtce in šole po Sloveniji.«

Nalogi:

1. Utemelji, ali je po tvojem mnenju gospod Igor družbi v breme.

2. Na podlagi odgovora se odloči, za kakšno izjavo gre v primeru gospoda Janeza: resnico, stereotip ali predsodek. Odločitev zapiši na črto za izjavo.

Janez (56 let): »Invalidi so za družbo veliko breme.« _____

2. primer (»Invalidi so vredni usmiljenja.«)

Preberi spodnjo izjavo gospe Jane, oglej si fotografije in reši naloge.

Jana (58 let): »Invalidi so vredni usmiljenja. V življenju skoraj ničesar ne morejo početi samostojno. Nujno jim je treba pomagati, saj so veliki reveži, ki ne morejo normalno živeti.«

Na spodnjih naslovih si oglej fotografije o aktivnem življenju invalidov in premisli, ali invalidi v življenju res ne morejo živeti normalno in so zato vredni usmiljenja.

- http://sport.si21.com/sport-invalidov/sportniki/mateja_pintar.htm (30. 10. 2012).
- <http://www.rtvsllo.si/sport/zimski-sporti/na-dirkalnem-stroju-po-hrbitiscu-planiske-velikanke/280336> (24. 11. 2012).
- <http://www.zurnal24.si/plavalcu-duricu-finale-in-svetovni-rekord-clanek-167266> (24. 11. 2012).
- <http://www.zurnal24.si/vozi-le-z-eno-roko-clanek-82461> (24. 11. 2012).

Naloge:

1. Na podlagi fotografij ugotovi in zapiši, s čim vse se lahko invalidi ukvarjajo.

2. Opiši, kakšne občutke vzbuja pri tebi razmislek ob fotografijah.

3. Na podlagi odgovorov in premisleka se odloči, za kakšno izjavo gre v primeru gospe Jane (resnica, stereotip, predsodek). Odločitev zapiši na črto za izjavo.

Jana (58 let): »Invalidi so vredni usmiljenja.« _____

3. primer (»Invalidi ne morejo živeti sami.«)

Preberi spodnji izjavi in reši nalogi.

Ana (35 let): »Invalidi ne morejo živeti sami. Nobenega, ki je 100 % invalid, ne poznam, da bi živel sam. Še zdravi ljudje včasih potrebujemo pomoč, ne da bi invalidi lahko živeli samostojno in neodvisno od drugih.«

V prvi nalogi si v zgodbi gospoda Igorja slišal, da živi samostojno in neodvisno. Kljub temu da je paraplegik in tako 100 % invalid, lahko živi sam. To je mogoče, ker ima prilagojeno stanovanje in bližnje okolje.

Igor (30 let, paraplegik): »Ko se zbudim, se presedem na invalidski voziček in se odpravim v kopalnico. V njej je dovolj prostora, da se lahko normalno gibljem. Ob WC-školkici so držala, ki mi omogočajo, da se presedem. Če želim, se lahko stuširam, saj imam v tuš kabini toaletni stol. Zajtrk si pripravim v kuhinji, kjer je vse na dosegu mojih rok. Ko zapustim stanovanje, se odpravim v dvigalo, ki me odpelje v garažo. V nekaj minutah se presedem v avto, zložim voziček in ga po delih namestim na sovoznikov sedež. Pripravljen na nove delovne podvige, se odpeljem v službo.«

Nalogi:

1. Na podlagi premisleka se odloči, za kakšno izjavo gre v primeru gospe Ane (resnica, predsodek, stereotip). Odločitev zapiši na črto za izjavo.

Ana (35 let): »Invalidi ne morejo živeti sami.« _____

2. Čeprav so v urbanem okolju odpravili že veliko arhitektonskih ovir, ponekod še vedno ostajajo in invalidom na invalidskih vozičkih ne omogočajo svobodnega gibanja.

Oglej si spodnje fotografije in pod vsako zapiši, za kakšno oviro gre.

(Avtor fotografij Igor Plohl).

OVIRA: _____

OVIRA: _____

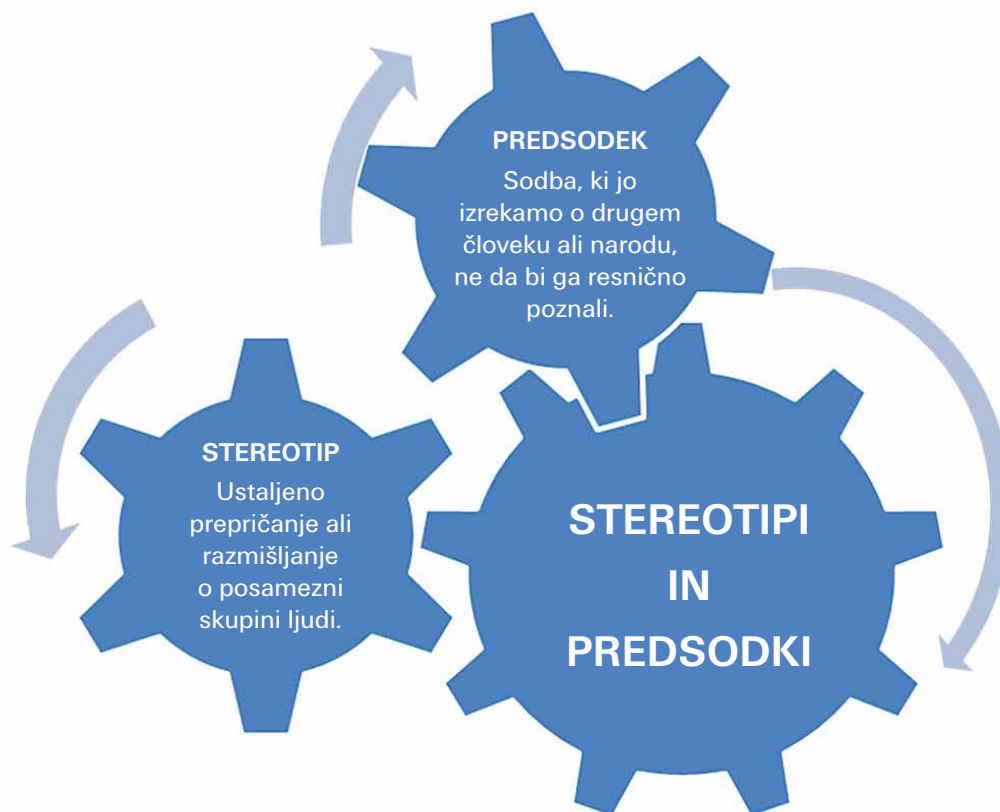
OVIRA: _____

OVIRA: _____

Priloga 2

Tabelska slika (avtor Igor Plohl)

Predsodki se od stereotipov ločijo predvsem po močni čustveni komponenti in so tiste vrste stališč, ki niso upravičena, preverjena, a jih spremljajo močna čustva in so odporna na spremembe.

Stereotipi poudarjajo tipične poteze določenih skupin in zanemarjajo razlike med posamezniki.

Z navedbo primera pojasni, kako lahko stereotipi in predsodki v družbi vodijo do konfliktov med ljudmi in med družbenimi skupinami.

Med spodnjimi besedami obkroži tiste, ki so povezane z mirnim reševanjem konfliktov.

SODELOVANJE	STRPNOST	VOJNA	SMRT
ENAKOPRAVNOST	LAŽ	PREVARA	DIALOG
SPOŠTOVANJE	ZMERJANJE	PRETEPANJE	SOLIDARNOST

3.2 Zakaj uveljavljati človekove pravice? Spomin in opomin na holokavst! – osmi razred

Sodelovalno učenje in metoda dela z IKT

Lorieta Pečoler, Osnovna šola Koseze, Ljubljana, Ljubljana

Uvod

Človekove pravice zagovarjajo »priznanje prirojenega človeškega dostojanstva vseh članov človeške družbe in njihovih enakih in neodtujljivih pravic /.../«. Njihovo neupoštevanje je pripeljalo do najbolj krutih in barbarskih dejanj, eno izmed teh je načrtno in sistematično iztrebljanje pripadnikov določene skupine, v tem primeru Judov, to je holokavst.

Zato je prav, da se poučevanju in učenju človekovih pravic posveča veliko časa in da se jih v čim večji meri vpleta v čim več ur pouka DKE in drugih predmetov. Poučevanje človekovih pravic je zelo primerno za medpredmetno povezovanje, saj skoraj ni predmeta, pri katerem se ne bi omenjalo kršenje človekovih pravic oziroma zavzemanje za le-te v vsakdanjem življenju.

Čeprav sama učna snov po učnem načrtu DKE spada v sedmi razred, jo sama deloma obravnavam v osmem razredu, v okviru učnega sklopa Demokracija od blizu. Učenci do takrat že spoznajo zgodovinski razvoj človekovih pravic, tudi pri zgodovini se že obravnava razsvetljenstvo in nastanek ZDA ter francosko revolucijo. Učenci imajo tako dobro podlago o razvoju ideje človekovih pravic in tem, kako naj bi bile vpete v vsakdanje življenje sleherne družbe, ki živi po demokratičnih načelih.

Idejo o človekovih pravicah učenci tako še bolj ozavestijo in osvetlijo z različnih zornih kotov, če se obravnava na takšen medpredmetni način.

Za obravnavanje te učne snovi je na voljo veliko različnih zgodovinskih in drugih virov: pisni, slikovni, avdiovizualni itd., pa tudi pričanja še živečih očividcev. Zelo dobrodošla je spletna stran muzeja holokavsta v Izraelu YadVashem. Prav tako imajo učenci o tej temi že nekaj predznanja na temelju različnih filmov, zlasti o drugi svetovni vojni, v zadnjih letih pa tudi zaradi obeleževanja svetovnega dneva spomina na žrtve holokavsta.⁴

Sama pri obravnavanju te kompleksne učne tematike najpogosteje uporabljam spletno stran izraelskega muzeja YadVashem, kjer je na enem mestu zbranega največ dokumentiranega avtentičnega gradiva, vse od slikovnega do videozapisov preživelih.

Z vidika človekovih pravic je pomembno tudi, da se snov aktualizira, zato učenci tudi sami poiščejo primere kršenja človekovih pravic na temelju rase, naroda in veroizpovedi.

Ker je načrtovan tudi ogled filma, ki obravnava kršenje človekovih pravic, je temu namenjenih šest ur pouka:

- 3 ure: ogled filma in analiza vsebine s pomočjo delovnega lista;
- 2 uri: totalitarni sistemi in ureditve;

⁴
Generalna skupščina Združenih narodov je z resolucijo 1. novembra 2005 27. januar razglasila za mednarodni dan spomina na žrtve nacističnega holokavsta, t. i. svetovni dan spomina na žrtve holokavsta.

- 1 ura: priprave na izpeljavo razstave, ki jo pripravim na dan spomina na žrtve holokavsta.

Holokavst učenci spoznajo s pomočjo filma *Pianist* (Schindlerjev seznam je za osmošolce po mojih izkušnjah še pretežak). Primerna filma sta tudi *Življenje je lepo* in *Deček v črtasti pižami*. Učenci si film ogledajo v celoti, vmes se pri posameznih delih ustavimo in se o njih pogovorimo. Učenci aktivno spremljajo potek in vsebino filma, kar jim omogoča tudi primerno sestavljen učni list, ki ga izpolnjujejo med ogledom filma. Poglavje se smiselno konča s tem, da učenci usvojijo temeljne pojme demokracije, preizkusijo, kako demokracija deluje v vsakdanji praksi in kakšno vlogo ima pri tem posameznik kot aktivni državljani, ki ima lahko med drugim tudi to možnost, da takšna dejanja, kot je holokavst in seveda tudi druge oblike negativnega obravnavanja posameznika, zavrne.

Kot zaključek snovi učenci po skupinah podajo svoje mnenje, svoj pogled na obravnavano temo. Na koncu vsaka skupina poda mnenje in tako učenci soočijo svoja mnenja.

Glede na število učencev se le-te razdeli v ustrezno število skupin. Vsaka skupina prejme enaka vprašanja na temo razmišljanja o holokavstu. Na voljo se jim da nekaj časa, da se o svojih razmišljanjih pogovorijo, jih zapišejo ter določijo poročevalca, ki bo v imenu skupine predstavil njihovo razmišljanje.

Ob koncu, po poročanju, učenci izmenjajo tudi svoja mnenja, stališča, če se s katero od skupin morda ne strinjajo oz. želijo svoj zapis prek debate dopolniti.

Za poročevalce se stoli pripravijo v obliki polkroga oz. podkve, preostali učenci pa so razporejeni med »občinstvom«. Najprej poroča vsak poročevalec skupine, nato pa se odpre izmenjava mnenj, komentiranje, dopolnjevanje zapisov mnenj ... Ta del vodi učitelj, da učence usmerja, da ne zaidejo od bistva teme.

Tak pristop od učencev terja sodelovalno učenje in aktivno udeležbo vsakega posameznika, saj na koncu izpolnijo tudi ocenjevalni list, kjer učenci kritično ocenijo (z razlago/utemeljitvijo) delež vsakega posameznika v skupini. Tak pristop preprečuje, da bi posamezni učenci znotraj skupine »lenarili«. Učenci se tako učijo tudi kritičnega samoocenjevanja in ocenjevanja drugih.

Mnenja in stališča učencev je treba usmerjati k upoštevanju enakih pravic za vse, kar v učencih ozavešča, kakšne so lahko širše posledice diskriminacije, ksenofobije in rasizma.

Pri predmetu zgodovina se je do uveljavitve posodobljenega učnega načrta, ki bo za deveti razred začel veljati s 1. 9. 2013, tematika holokavsta obravnavala pri učnem sklopu Zakaj se je zgodil holokavst.⁵ Učenci naredijo sintezo vsega predhodnega znanja, ki so ga v treh letih izgradili. Ob dnevu spomina na žrtve holokavsta uredijo t. i. kotiček – razstavo na temo holokavsta, izdelajo album o holokavstu ter drevo pravičnikov, prav tako pa zapišejo refleksijo oz. svoj odnos do tega pojava/kakšno sporočilo nosi takšno kršenje človekovih pravic.

⁵
Učni načrt za zgodovino (2000, str. 30) vsebuje zapisani cilj, da učenec »ob slikovnem gradivu in virih opisuje velike življenjske stiske ljudi v totalitarnih sistemih ter obračunavanje z nasprotniki«, v posodobljenem učnem načrtu za zgodovino (2011) pa se vsebine in cilji nanašajo na obravnavo obvezne teme Politične značilnosti 20. stoletja (UN Zgodovina, str. 22). Z obravnavo holokavsta so povezani naslednji standardi znanja: učenec »navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic; oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja; na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic (UN Zgodovina, str. 39).

Razstava je na ogled vsem obiskovalcem in učencem šole. Učenci šestega razreda in tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja zgodovine pa imajo ob dnevu spomina na žrtve holokavsta tudi vodeni ogled po razstavi in tako obeležijo spominski dan.

Pri izvedbi naloge sodelujejo tudi učenci izbirnega predmeta vzgoja za medije, ki vsako leto ob dnevu spomina na žrtve holokavsta pripravijo radijsko oddajo in napišejo prispevek za šolsko spletno stran.

Primer učne ure: Holokavst in človekove pravice

Učni temi iz učnih načrtov za DKE: Slovenija je utemeljena na človekovih pravicah (7. razred, UN, str. 10 in 11), Demokracija od blizu (8. razred, UN, str. 12 in 13); **za zgodovino:** Druga svetovna vojna (UN, str. 22)

Razred: osmi

Bistveno vprašanje učne teme: Zakaj uveljavljati človekove pravice? Spomin in opomin na holokavst

Operativni cilji

Vsebinski/deklarativni cilji (Učni načrt DKE, str. 10, 12)

Učenci:

- spoznajo temelje razloge, zaradi katerih si velik del človeštva prizadeva za uveljavljanje človekovih pravic,
- razvijajo sposobnost za etični premislek in razumejo vrednostno usmeritev, na kateri temeljijo človekove pravice,
- spoznavajo, kako pomembno je za državljansko skupnost, da so njeni člani aktivni,
- spoznavajo, zakaj je pomembno, da oblast deluje javno,
- znajo povezati pojme demokracija, javno in odgovornost.

Proceduralni cilji

Učenci:

- argumentirajo, zakaj je potrebno sodelovanje med narodi in upoštevanje njihove kulture,
- razmislijo in opredelijo, kaj pomeni biti človek v smislu humanega delovanja,*
- ob zgodovinskem viru naštevajo najpomembnejše pravice,
- utemeljujejo njihov pomen za strpno in demokratično družbo,
- opisujejo razlike med nedemokratičnimi in demokratičnimi državami in jih nekaj naštejejo,
- na konkretnih primerih opisujejo značilnosti nedemokratičnih sistemov in v njih iščejo kršenje človekovih pravic,
- vživljajo se v praktično uporabo načel družbenega sožitja: pravičnost, humanost, solidarnost, strpnost,*

- naštejejo človekove pravice, ki so temelj demokracije,
- ob slikovnem gradivu, literarnih besedilih in drugih zgodovinskih virih samostojno iščejo podatke in dokaze, kako so nacistične oblasti postopoma uvajale uredbe in odločbe o genocidu nad judovskim in romskim prebivalstvom,*
- opisujejo načine, s katerimi so nacisti izvajali holokavst,*
- razlagajo razvoj in potek dogodkov, ki so v Nemčiji pripeljali do holokavsta.*

Odnosni cilji

Učenci:

- ozaveščajo pomen načel: pravičnost, humanost, solidarnost in strpnost,*
- ozaveščajo, zakaj zločini zoper človeštvo ne smejo zastarati,*
- razvijajo spoštljiv odnos do zgodovinskih virov – kot prič in opominov o temni plati človeštva in do ustanov, ki te vire hranijo,*
- razvijajo individualno in družbeno odgovornost za lastna in družbena dejanja v času in prostoru.*

Medpredmetne povezave: učni načrt Zgodovina, Politične značilnosti 20. stoletja, 9. razred, str. 22; učni načrt Vzgoja za medije – izbirni predmet (1999).

Ključni koncept širše teme: kršenje človekovih pravic, značilnosti totalitarnih režimov, značilnosti demokracije, aktivno državljanstvo za udeležanje človekovih pravic, pomen strpnosti za medkulturno sožitje.

Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje: sporazumevanje v maternem jeziku, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence.

Didaktične strategije: učnociiljni in procesno-razvojni pristop, kompetenčni pristop, aktivne učne oblike – sodelovalno učenje – (delo v skupini/paru), aktivne učne metode – (vodena) diskusija, razmišljanje o uporabi vsebin v življenju, metoda zastavljanja vprašanj udeležencev, učenje prek sodelovanja v delavnici, samostojno prepoznavanje problemov, metoda dela z IKT, metoda demonstracije, metoda dela s pisnim gradivom.

Samorefleksija

Učitelj:

- *V čem je prednost tako zasnovanega učnega procesa?*
- *Kaj bi v prihodnje spremenil?*

Učenec:

- *S pomočjo vprašanj za razmišljanje o holokavstu (v prilogi 5) napiše esej.*

Predvideni čas trajanja obravnave: 6 ur

Potek učnega procesa

DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA
Uvodna motivacija (viharjenje idej, uporaba preteklega znanja)	
Učencem prikazuje fotografije iz vsakdanjega življenja Judov na Poljskem pred začetkom pregona oziroma med (primer: priloga 6 – slika 1: Plakat – življenje Judov pred in med svetovno vojno). Motivacijska vprašanja, ki so v pomoč učitelju: <i>Kdo je na sliki, po čem to sklepaš?</i> <i>Kdaj je bila posneta?</i> <i>Kateri zgodovinski dogodek prikazuje slika?</i> Razdeli delovni list (priloga 1) in povzetek iz Splošne deklaracije (priloga 2).	Ob analizi fotografij ugotavljajo, da so Judje žive- li povsem vsakdanje življenje kot preostali prebi- valci Evrope oz. Poljske. Na osnovi fotografij sklepajo, zakaj so jih začeli preganjati. Preverijo znanje o človekovih pravicah. Sklepajo, katera človekova pravica je bila Judom kršena med drugo svetovno vojno.
Izgrajevanje znanja	
Holokavst	
Učencem poda navodila za aktivno spremljanje in analizo filma Pianist ter razdeli delovne liste (priloga 3). Učencem na kratko predstavi ozadje resnične zgodbe: zgodba govori o Wladyslawu Szpilmanu, po katerem je film posnet. Pianista je kruto in nepojmljivo tragično zaznamovalo dejstvo, da se je kot Jud znašel v najbolj krutih okoliščinah, in samo neuničljivi volji do življenja in dobroti peščice Poljakov se lahko zahvali, da je preživel nacistično okupacijo Poljske in varšavski geto. Med ogledom filma mora učencem omogočiti sprotna pojasnila in dopustiti pogovor, saj bodo učenci le tako razumeli vsebino in rdečo nit filma: • kršenje človekovih pravic v povezavi s holo- kavstom, • dogodki in elementi filma, ki prikazujejo totali- tarizem (oblika nedemokratskega vladanja). Vodi pogovor o sporočilnosti filma: • bistvo holokavsta; zakaj mora biti v spomin in opomin še danes. • temeljne značilnosti režima, ki so ga izvajali nacisti.	Učenci si ogledajo film. S pomočjo delovnih listov »Film Pianist« in pov- zetka Splošne deklaracije o človekovih pravicah, ki ga rešujejo med ogledom filma, opisujejo in so osredotočeni na: • preiskovanje, katere človekove pravice so bile kršene, • opazovanje vsakdanjika Judov v getu in zna- čilnosti geta, • vživljanje v usode posameznikov, • pomen solidarnosti in pomoči žrtvam prega- njanja (»pravičniki«), • sporočilno vrednost filma, • lastna občutja. Med ogledom filma postavljajo vprašanja, izpo- stavljajo lastna mnenja in se vključujejo v pogo- vor. Zapišejo povzetek bistva filma. Vključujejo se v pogovor s pomočjo iztočnic na delovnem listu. Opravijo pregled zapisov na delovnih listih in ga po potrebi dopolnijo.

Zaključek učnih ur	
Vodi pogovor ob ogledu fotografije Preživeli Judje na spletni povezavi: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e7/Eben-see_concentration_camp_prisoners_1945.jpg (19. 5. 2013).	Argumentirajo, ali so Judje kljub tragediji, ki so jo doživeli in preživeli, ohranili vero v življenje. Utemeljujejo, zakaj je bilo to pomembno.
Totalitarni režimi	
Vodi pogovor o temeljnih človekovih pravicah. Izhodiščna vprašanja in slikovno gradivo so pripravljeni na elektronski prosojnici (priloga 4): - osnovne značilnosti: kdo ima pravico vladanja, kdo odloča o pomembnih državnih zadevah, vloga posameznika v takšni družbi, pomen nadzora in propagande, - katere človekove pravice so kršene, - politični zaporniki in oporečniki v takšnih sistemih (Nelson Mandela, Jože Pučnik), - znani voditelji – diktatorji v totalitarnih družbah nekoč in danes.	Najprej ponovijo temeljne človekove pravice, ki so neodtujljive in priznane vsem. Hkrati s tem ponovijo tiste skupine, narode, rase, katerim človekove pravice v zgodovini niso bile priznane. Naštejejo pa tudi primere iz sedanjosti. S pomočjo predhodnega znanja, predvsem iz filma Pianist naštevajo značilnosti totalitarnih režimov. Sprotno reševanje delovnega lista Totalitarni sistemi (priloga 4). Debata učencev na dane iztočnice. Naštevajo najbolj znane politične zapornike in oporečnike ter njihove življenjske zgodbe.
Dan spomina na žrtve holokavsta	
Učencem devetega razreda poda navodila za pripravo koticčka – vsebine, ki morajo biti obravnavane in prikazane: - kaj je holokavst, - kaj je dan spomina na žrtve holokavsta. Učitelj mora učence o načinu dela in rokih za pripravo koticčka pravočasno obvestiti in jim predstaviti kriterije ocenjevanja znanja, če to načrtuje v letni delovni pripravi zgodovine.	Učenci devetega razreda z znanjem, ki so ga pridobili v osmem razredu pri DKE in v devetem razredu pri zgodovini, pripravijo koticček na temo holokavsta tako, da sami izberejo poudarjene vsebine, vire, fotografije ...
Skupinsko delo	
Razdeli učence v skupine (4–5 skupin, ki so na ključno sestavljene). Poda navodila za delo (priloga 5). Skupaj z učenci pripravi učilnico. Vodi poročanje vodij skupin. Usmerja debato in izmenjavo mnenj. Poda navodila za oceno skupinskega in individualnega dela (priloga 7).	Se razporedijo po skupinah. Debata, izmenjava mnenj in skupno oblikovanje mnenja na zastavljena vprašanja. Določijo poročevalca skupine. Individualno in kritično ocenjevanje vsakega posameznika znotraj skupine. Morebitno dopolnjevanje zapisov posameznih skupin.

Sklep

Na dan spomina na žrtve holokavsta, 27. januarja, si učenci pri učnih urah zgodovine ogledajo kratek film o holokavstu (DVD Raziskujem preteklost⁶) in pričevanje Juda Yaakova Hollanderja,⁷ ki je kot trinajstletni fant preživel holokavst. Ker je pričevanje podnaslovljeno v angleščini, se učencem, ki ne razumejo, pripravi prevod. O njegovi zgodbi in zanj najbolj pretresljivem dogodku se tudi pogovorimo.

Zaradi grozot, ki so ga Judje doživeli in preživali v času druge svetovne vojne, mora holokavst ostati opomin in spomin za vse nas in naše potomce.

Kršenje temeljnih človekovih pravic lahko pripelje do najskerajših oblik izživljanja nad človekom in teptanje njegovega dostojanstva. Zato je prav, da se človekove pravice uči tudi na takšnih barbarskih dejanjih, kot je holokavst.

Literatura in viri

- 1 Benigni, R. (1997). *Življenje je lepo [La Vita bella]*[Film]. New York: Studio Miramax.
- 2 Brandner, P. et al. (2005). *Kompas, priročnik za učenje mladih o človekovih pravicah*. Ljubljana: DZS.
- 3 Brodnik, V. (2000). *Učni načrt. Osnovna šola. Zgodovina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo.
- 4 Ginnis, P. (2004). *Učitelj – sam svoj mojster. Kako vsakega učenca pripeljemo do uspeha*. Ljubljana: Založba Rokus.
- 5 Herman, M. (2008). *Deček v črtasti pižami [The Boy in the Stripped Pyjamas]* [Film]. New York: Studio Miramax.
- 6 Karba, P. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Državljska in domovinska vzgoja ter etika*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- 7 Karba, P. in Lašič, D. (2009). *Državljska in domovinska vzgoja ter etika v sedmem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- 8 Karba, P. in Lašič, D. (2011). *Državljska in domovinska vzgoja ter etika v osmem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- 9 Muzej YadVashem. Dostopno na: <http://www.yadvashem.org/> (22. 1. 2013).
- 10 Polanski, R. (2002). *Pianist [The Pianist]* [Film]. Pariz: Studio Canal.
- 11 *Prvi koraki. Didaktični priročnik za poučevanje človekovih pravic* (1999). Ljubljana: Amnesty International.
- 12 Razpotnik, J., Snoj, D. (2005). *Učbenik Raziskujem preteklost 9*. Ljubljana: Založba Rokus.

⁶
www.jewishpartisans.org/ (5. 5. 2013).

⁷ www.jinsider.com/.../11389-yaakov-hollanders-story.htm (5. 5. 2013).

- 13 Steinfeld, I. (2002). *How was humanly possible? A study of perpetrators and bystanders during the holocaust. Jerusalem: YadVashem, The international School for holocaust Studies.*
- 14 Trškan, D. (2007). *Lokalna zgodovina: učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.*

Priloge

Priloga 1: Delovni list: Ali morda poznaš ...

Priloga 2: Povzetek Splošne deklaracije človekovih pravic⁵

Priloga 3: Delovni list: Film Pianist

Priloga 4: Delovni list: Totalitarni sistemi

Priloga 5: Vprašanja za delo učencev po skupinah

Priloga 6: Plakat – Življenje Judov pred drugo svetovno vojno in med njo

Priloga 7: Ocena skupinskega dela – individualno delo

Priloga 1

Delovni list: Ali morda poznaš ...

Država, ki krši človekove pravice (ČP):	
Skupina ljudi, ki so jo v preteklosti preganjali:	
Država, v kateri ljudje nimajo/niso imeli pravic zaradi svoje rase:	
Država, v kateri ljudje nimajo/niso imeli pravic zaradi svoje vere:	
Država, kjer si pravice različnih skupin nasprotujejo:	
Organizacija, ki se bori za ČP:	
Film ali knjiga, ki govori o ČP:	
Država, v kateri ljudi mučijo:	
Država, v kateri se je položaj ljudi izboljšal:	
Država, iz katere se ljudje ne smejo izseliti:	
Oseba, ki se bori za ČP:	
Pravica, ki je ženskam včasih zanikana:	
Pravica, ki bi jo morali imeti vsi otroci:	
Ljudstvo, ki mu ne dovolijo, da bi postalo narod:	
ČP, ki je zanikana ljudem v Sloveniji:	
Tvoja pravica, ki ti je nikoli nihče ni kršil:	
Kršitev ČP, s katero imaš osebne izkušnje:	

Priloga 2

Povzetek Splošne deklaracije človekovih pravic⁸

1. Vsi ljudje so svobodni in z vsemi se mora enako ravnati.
2. Vsi ljudje so enaki ne glede na barvo kože, spol, vero, jezik in druge okoliščine.
3. Vsakdo ima pravico do življenja, do prostosti in do varnosti.
4. Nihče nima pravice s teboj ravnati kot s sužnjem, niti nimaš ti pravice kogar koli zasužnjiti.
5. Nihče te nima pravice raniti ali mučiti.
6. Zakon mora obravnavati vse ljudi enako.
7. Pred zakonom in pred sodiščem so vsi enaki.
8. V primeru nespoštovanja pravic ima vsakdo pravico do pravne pomoči.
9. Nihče ne sme biti po krivem zaprt ali izgnan iz svoje države.
10. Vsakdo ima pravico do poštenega in javnega sodnega procesa.
11. Vsakdo velja za nedolžnega, dokler ni spoznan za krivega.
12. Vsakdo ima pravico zaprositi za pomoč v primeru, ko mu želi nekdo škodovati, toda nihče ne sme vstopiti v tvoj dom, odpirati tvojih pisem ali nadlegovati tebe in tvoje družine brez utemeljenega razloga.
13. Vsakdo ima pravico potovati po lastnih željah.
14. Vsakdo ima pravico oditi v drugo državo in zaprositi za zaščito v primeru preganjanja ali nevarnosti preganjanja.
15. Vsakdo ima pravico do državljanstva. Nihče nima pravice komur koli, ki si to želi, preprečiti spremembe državljanstva.
16. Vsakdo ima pravico do sklenitve zakonske zveze in do ustanovitve družine.
17. Vsakdo ima pravico do lastnine in do premoženja.
18. Vsakdo ima pravico do svobodne veroizpovedi v vseh pogledih in do spremembe vere, če to želi.
19. Vsakdo ima pravico izraziti svoje misli ter sprejemati in širiti informacije.
20. Vsakdo ima pravico do svobodnega in mirnega zbiranja in združevanja.
21. Vsakdo ima pravico sodelovati pri izbiri predstavnikov ali pri opravljanju javnih zadev v svoji državi.

⁸
Vir: Splošna deklaracija človekovih pravic. Varuh človekovih pravic RS. Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=102> (6. 1. 2013).

22. Vsakdo ima pravico do socialne varnosti in do priložnosti za razvoj svojih sposobnosti.
23. Vsakdo ima pravico do dela za pošteno plačilo v varnem okolju. Vsakdo se ima pravico pridružiti sindikatu.
24. Vsakdo ima pravico do počitka in prostega časa.
25. Vsakdo ima pravico do primerne življenjske ravni in do zdravstvenega varstva v primeru bolezni.
26. Vsakdo ima pravico do izobraževanja.
27. Vsakdo ima pravico udeleževati se kulturnega življenja svoje skupnosti.
28. Vsakdo mora spoštovati "družbeni red", ki omogoča uresničevanje pravic in svoboščin te deklaracije.
29. Vsakdo mora spoštovati pravice in svoboščine drugih, družbo in splošno blaginjo.
30. Nihče nima pravice razveljaviti katere koli pravice in svoboščine te deklaracije.

Priloga 3

Delovni list: Film Pianist

Ogledali si bomo film *Pianist*, ki je bil posnet po resničnih dogodkih. Govori o judovskem pianistu Wladyslawu Szpilmanu, ki je živel na Poljskem. Predvsem zaradi izjemne volje do življenja in pomoči redkih Poljakov, ki jim ni bilo vseeno, kaj se dogaja z Judi, je preživel nemško okupacijo Poljske in varšavski geto.

Več o njegovem življenju si preberi na spletnih straneh:

- *The Pianist*. Dostopno na: http://www.kolosej.si/filmi/film/the_pianist/ (6. 1. 2013).
- *Wladyslaw Szpilman*. Wikipedia. Dostopno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Wladyslaw_Szpilman (6. 1. 2013).

1. Kaj je rdeča nit oz. bistvo filma?

2. S pomočjo povzetka Deklaracije o človekovih pravicah izpiši, katere človekove pravice so bile Judom kršene ob okupaciji in v Varšavskem getu.

3. S pomočjo vsebine filma zapiši značilnosti političnega režima, ki ga je izvajala nacistična Nemčija.

4. Poimenuj takšno obliko politične vladavine. _____

5. Na kratko povzemi bistveno sporočilo filma.

Priloga 4

Delovni list: Totalitarni sistemi

1. Kaj pomeni pojem totalitarni režim?

2. Kako si posameznik zagotovi oblast? _____

3. Zapiši bistvene značilnosti tega režima.

4. V takšni režimih se pojavljajo tudi posamezniki ali skupine, ki kljub strogim prepovedim javno opozarjajo na kršenje človekovih pravic.

Zapiši, kdo je:

- a) oporečnik: _____

- b) politični zapornik: _____

5. Navedi primer osebnosti v sodobnem času, ki je kljub prepovedim in pregonu poznana zaradi svojega javnega opozarjanja na kršitve človekovih pravic.

6. Na spletnih straneh in v literaturi poišči njihov življenjepis in si izpiši bistvo.

7. Naštej nekaj diktatorjev iz preteklosti, pa tudi sedanjosti, ki so vladali ali vladajo v nedemokracijskih družbah.

Priloga 5

Vprašanja za delo učencev po skupinah

1. Preberite vprašanja, se o njih pogovorite, izmenjajte mnenja in oblikujte skupno mnenje ter ga zapišite.
2. Določite poročevalca, ki bo v imenu skupine poročal.
3. Ko končate z delom, individualno kritično ocenite delo vsakega posameznika v skupini.

Vprašanja za razmišljanje o holokavstu

1. Zakaj mora holokavst ostati spomin in opomin nam vsem in prihodnjim rodovom?
2. Pod okriljem druge svetovne vojne so si nacisti, ki so želeli vzpostaviti »novi red«, prizadevali, da bi iztrebili vse evropske Jude. Prvič v zgodovini so bile uporabljene industrijske metode za množično uničevanje celotnega naroda. Ubitih je bilo šest milijonov ljudi, med njimi 1.500.000 otrok. Ta dogodek se imenuje holokavst. S pomočjo tega dejstva zapišite svoje sporočilo ob dnevu spomina na žrtve holokavsta – 27. januarju.
3. Pri pouku DKE si spoznal, kaj je demokracija in njene značilnosti. Zapišite svoje mnenje, zakaj je demokracija kljub svojim pomanjkljivostim še vedno najboljša družbena ureditev.

Priloga 7

Ocena skupinskega dela – individualno delo

Premisli o svojem prispevku pri delu v skupini in o prispevku preostalih članov ter ga zapiši.

Pri zapisu bodi posebej pozoren/-rna, da ne boš kritiziral/-a drugih članov. Zapiši, kaj je bilo dobro narejeno in kaj ne (napiši razloge).

Kaj sem naredil/-a koristnega za skupino?	Kaj sem naredil/-a zaviralnega za skupino?
Kaj so drugi naredili koristnega?	Kaj so drugi naredili zaviralnega?

3.3 Demokracija skozi zgodovino – osmi razred

Sodelovalno učenje in Paukova strategija

Valentina Kidrič, Osnovna šola Šmarje pri Jelšah, Šmarje pri Jelšah

Uvod

Po učnem načrtu DKE v osmem razredu je prvi vsebinski sklop naslovljen Demokracija od blizu. V njegovem okviru je izpostavljen koncept demokracije, in sicer na lokalni in širši – državni ravni. Temu ustrezajo splošni in operativni cilji, vsebine, ki so v nadaljevanju prikazani in izpisani iz omenjenega učnega načrta.

V uvodu želim učence spomniti na temeljne pojme o tem, kaj je demokracija, od kod izhaja, kako se je (ni) razvijala v posameznih zgodovinskih obdobjih, kako se kaže v našem in njihovem vsakdanu (doma, v razredu, v šoli, v kraju itd.), oziroma preverim njihovo predznanje (izhajam iz standardov, vsebin in ciljev učnega načrta za zgodovino in DKE v sedmem razredu). Splošni pregled skozi zgodovinska obdobja učencem omogoči vpogled v posamezna obdobja, v ustroj takratnih družb, njihovo delovanje, družbene sloje ljudi, (ne)spoštovanje človekovih pravic, spoznanje o odločanju o skupnih zadevah, o tem, kdo je lahko vplival na odločitve, glasoval, volil, zakaj nekateri niso imeli te možnosti oziroma pravice ..., in skozi ta časovni pregled dogajanj, odnosov med ljudmi, konfliktov, reševanj le-teh ugotoviti, v čem se predhodne družbe razlikujejo od današnje politične ureditve v Sloveniji.

Učence poskušam usmeriti k razvoju kritičnega mišljenja, k temu, da: gledajo in vidijo, poslušajo in slišijo, opazijo in se odzovejo; da postajajo aktivni državljani; da opozarjajo na napake in krivice; da sprejemajo različnost, drugačno mnenje; da so strpni, znajo popustiti in sprejemati kompromise; da so občutljivi za družbene probleme in da poskušajo vplivati na spremembe na boljše; da se zavedajo, da je temelj demokracije svoboda, ki je omejena s svobodo drugega, torej enakopravnost vseh ljudi. Vse drugo je stvar dogovorov, predpisov, zakonov ... skupnega dogovarjanja in odločanja.

Temo je mogoče medpredmetno povezati z zgodovino in s slovenščino, ko se obravnavajo starogrška bajka, grški bogovi in junaki. Pa tudi geografsko je mogoče umestiti temo v posamezne države s pomočjo zemljevida.

Vsebinski sklop: Demokracija od blizu (UN DKE, str. 12 – 13)

Širša tema: Demokracija skozi zgodovino

Bistveno vprašanje/problem: Katera so temeljna načela koncepta demokracije?

Ključni koncept širše teme: Ugotoviti, kako se je kazala demokracija (če se je) v posameznem zgodovinskem obdobju.

Operativni cilji (UN DKE, str. 9–10 in 12)

Vsebinski/deklarativni cilji

Učenci/učenke:

- usvojijo pojma demokracija in demokratično,
- prepoznajo demokratično odločanje,
- prepoznajo norme in postopke demokratičnega odločanja,
- razumejo enakost pred zakonom in spoštovanje pravil,
- spoznajo, da so državljani nosilci politične oblasti v demokratični Sloveniji,
- seznanijo se z delovanjem demokratične države,
- prepoznajo stanje človekovih pravic in so občutljivi za njihove kršitve ter motivirani za njihovo varovanje,*
- spoznajo postopke, po katerih so izvoljeni nosilci oblasti,
- razlikujejo med demokratično in nedemokratično politično ureditvijo,
- spoznajo razliko med neposredno in posredno demokracijo.

Proceduralni cilji

Učenci/učenke:

- razvijajo komunikacijske spretnosti,*
- razvijajo učne in organizacijske spretnosti.*

Odnosni cilji

Učenci/učenke:

- razvijajo socialne spretnosti pri skupinskem delu,*
- razvijajo sodelovalne spretnosti v prizadevanjih za skupni cilj,
- razvijajo strpnost ter delujejo na podobnem in ne na razlikah,
- razvijajo kulturo dialoga v skupini,
- delujejo po načelu enakosti (vsak glas oziroma ideja šteje).

Medpredmetne povezave: učni načrt Zgodovina – 7. razred (str. 12–13), učni načrt Slovenščina – 7. razred (str. 67–68)

Didaktične strategije: delo z besedili in pisanje, iskanje podatkov (delo z različnimi viri), raziskovalno (domače) delo, študija primera (preverjanje znanja), sodelovalno učenje

Bralne učne strategije: zapis novih, še neznanih in nerazumljivih besed, pojmov v slovarček v zvezku in iskanje razlage s pomočjo SSKJ; postavljanje vprašanj o slišnem oziroma prebranem; določanje bistva oziroma pomembnih informacij; utemeljevanje lastnih stališč in pogledov na različne dogodke in situacije; Paukova strategija

Ključne kompetence: sporazumevanje v maternem jeziku, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence, samoiniciativnost, kulturna zavest in izražanje

Samorefleksija**Učitelj:**

- *Kaj mi je bilo všeč pri takšnem načinu dela?*
- *Kaj bi bilo treba izboljšati?*
- *Ali je način tako zastavljenega skupinskega dela za učenca pravi način »učenja učenja« za doseganje posameznih standardov znanja oziroma splošnih ciljev?*
- *Lahko učenec Paukovo strategijo uporabi pri drugih predmetih in mu je v pomoč pri učenju?*
- *Ali učenci sedaj bolje razumejo demokracijo oziroma kaj ta pojem dejansko pomeni in kako se kaže/uresničuje konkretno v družbi, kjer živijo in katere del so?*

Učenec:

- *Ali zaradi dela s konkretnim besedilom znam izbrati in odbrati bistveni podatke oziroma informacijo oziroma povzeti pomembno?*
- *Pri čem sem imel težave?*
- *Kako odpraviti te težave, kaj lahko sam naredim?*

Čas trajanja obravnave: tri učne ure, domače (raziskovalno) delo

Potek učnega procesa

DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA
1. učna ura	
Motivacija in ugotavljanje predznanja	
Učence spodbudi, da prisluhnejo pesmi raperja Zlatka Več od lajfa (http://www.youtube.com/watch?v=Xa02pBZ7OvM, 15. 12. 2013). Opozori jih, da na platnu spremljajo besedilo in razmišljajo o sporočilu pesmi. Miselni vzorec Po poslušanju učence pusti nekaj časa v tišini, da zberejo misli, vtise; vmes na tablo napiše besedo VEČ OD LAJFA in učence pozove, da niza-jo asociacije na zapisani naslov pesmi, ki morajo biti v povezavi s sporočilnostjo besedila, kot so doživeli in razumeli sami. Projekcija besedila tretje kitice pesmi Pozove učence, da izberejo dve ključni besedni zvezi, ki se vežeta na uresničevanje temeljnih človekovih pravic (<i>svoboda govora, možnost izobrazbe</i>).	Pozorno spremljajo besedilo, projicirano na platno. Razmišljajo o vsebini pesmi in njenem sporočilu. Po poslušanju zberejo misli, razmislijo o vsebini in sporočilu Zlatkove pesmi. Svoje asociacije na naslov posredujejo učitelju, ki jih brez komentarjev zapisuje v obliki miselnega vzorca. Nato preberejo posebej še tretjo kitico in izluščijo bistveno, ki je vezano na učno temo, na pojme demokracija, demokratično ureditev v neki državi oziroma skupnosti in na temeljne človekove pravice, ki se v taki skupnosti uresničujejo.

Spodbuja jih, da razmišljajo o pomenu svobode govora in možnosti izbire glede izobraževanja. Se lahko vsi njihovi vrstniki po svetu izobražujejo oziroma se jim omogoča uresničitev te pravice?

Svobodo govora, možnost izobrazbe,
izreči glasno svoje misli – v spremstvu
glasbe. Ona je tista, ki srca odpira
nas združi vse, zidove podira.

Sledi širjenje razmišljanja v smeri, ali imajo vsi ljudje na svetu to možnost. Tako se postopoma izpostavi ključna beseda *demokracija*.

S spletnega Slovarja slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) projicira geselski članek z razlago besede, ki je izhodišče za najavo novih učnih ciljev in dejavnosti za njihovo uresničitev:

demokracija -e ž (i) **1.** *politična ureditev z vladavino večine, ki varuje osebne in politične pravice vseh državljanov:* demokracijo je zamenjal fašizem; boriti se za demokracijo / publ. zahodne demokracije • polit. buržoazna ali meščanska demokracija z več strankami in parlamentu odgovorno vlado; ljudska demokracija, v kateri ima oblast delavski razred in druge napredne sile; socialistična demokracija, ki temelji na družbeni lastnini proizvodnih sredstev in samoupravljanju občanov; **2.** *načelo enakopravnosti pri odločanju v življenju kakega kolektiva:* v podjetju se je uveljavila demokracija / ravnali so po načelu demokracije; **3.** publ., v zvezi *socialna demokracija* *socialnodemokratska stranka:* takrat je prvič nastopila pri volitvah tudi socialna demokracija.

Ustava Republike Slovenije

Učitelj projicira še 1. člen Ustave, ki pravi:

Slovenija je **demokratska** republika.

Navodila za nadaljnji potek učne ure

Napove učencem, da bodo v skupinah ob dem gradivu spoznavali, kako se je razvijala in kazala demokracija v posameznih zgodovinskih obdobjih.

Glasno razmišljajo o svobodi govora, kaj jim ta pravica pomeni, ali se uresničuje pri vseh ljudeh na svetu, kje ne, zakaj ne ...

Pojasnjujejo, zakaj povsod ni svobode govora in zakaj otroci ne morejo v šolo. Svoja stališča pojasnjujejo s primeri, argumenti.

Preberejo prvi, osnovni pomen besede in ga povežejo s tretjo kitico pesmi. Tako ugotovijo, kaj pomeni sama beseda in kako pomembna je demokracija za uresničevanje človekovih pravic.

Na podlagi svojega predhodnega znanja razložijo, pojasnjujejo, kaj pomeni 1. člen.

Notranja diferenciacija

Oblikuje skupine po 3–4 učence (v skupine se razporedijo glede na učenčeve bralne zmožnosti: dobri bralci, srednje dobri bralci, slabi/počasni bralci).

Na podlagi svoje bralne zmožnosti dobijo v branje bolj ali manj obsežna besedila, razporejena po posameznih zgodovinskih obdobjih.

Samokritično se odločijo, v katero skupino bralcev sodijo, in se temu ustrezno razporedijo.

Sedejo v skupine, pred sabo imajo zvezek in besedila.

Izgrajevanje znanja**Navodila za delo**

Vsaka skupina dobi svoja besedila, katerih vir je knjiga *Mira Cerarja: Kako sem otrokom razložil demokracijo*, in sicer naslednje tematske dele besedila:

- 1. skupina:** Kdaj in kje se je začela demokracija, str. 32–35 (razvoj demokracije v stari Grčiji) – *dobri bralci*
- 2. skupina:** Značilnosti demokracije v starem Rimu, str. 36 – *slabi/počasni bralci*
- 3. skupina:** Odsotnost demokracije v srednjem veku, str. 36–37 – *srednje dobri bralci*
- 4. skupina:** Demokracija in preporod (renesansa), str. 38–39 – *dobri bralci*
- 5. skupina:** Republika in demokracija, str. 43–*srednje dobri bralci*
- 6. skupina:** Monarhija, str. 43–44 – *srednje dobri bralci*

Paukova strategija – demonstracija

Besedila se obravnavajo po strategiji oblikovanja učinkovitih povzetkov/zapiskov, in sicer s Paukovo strategijo (priloga 1), ki se učencem demonstrira in razloži način dela (iz besedila izluščiti bistveno), nato pa se pripraviti na poročanje po skupinah, s končnim ciljem, oblikovati kratko in jasno besedilo o razvoju demokracije skozi čas vse do današnjih dni.

Prvo učno uro se organizirajo in začnejo z delom po navodilih: prikličejo vse znane informacije o obdobju, ki so ga dobili v obdelavo, narišejo časovni trak, na katerega umestijo svoje obdobje (pomagajo si z literaturo, spletom idr.),

Prisluhnejo navodilom za delo.

Učitelju prisluhnejo, kako delati in kaj pomeni Paukova strategija.

Preden začnejo brati, morajo svoje zgodovinsko obdobje s pomočjo predznanja umestiti na časovno os, ki jo narišejo v zvezek. Prikličejo vse informacije, vezane na zgodovinsko obdobje, v katerem bodo raziskovali, kako se je razvijala ideja demokracije. V medsebojnem pogovoru si s sošolci izmenjujejo te informacije, podatke, dejstva ..., pri delu sodelujejo, se poslušajo, spoštujejo mnenja, stališča, ideje ... Določijo tudi vodjo skupine, ki skrbi, da naloga poteka po navodilih.

2. učna ura

Učence informira, da nadaljujejo z delom – z branjem besedila, pridobivanjem novih informacij, iskanjem ključnih besed, besednih zvez in pojmov, kar zapišejo in uredijo po navodilih za uporabo Paukove strategije.

Med skupinskim delom učence opazuje, spremlja njihovo delo v učnem procesu, jih po potrebi (notranja diferenciacija) usmerja, pomaga, svetuje, razlaga, preverja razumevanje prebranega ...

Najavi poročanje dela posameznih skupin (predstavitev razvoja demokracije v posameznih obdobjih). Po potrebi dopolni posamezno skupino in razloži nerazumljive pojme.

Izsledke učencev primerja z lastnimi izsledki, ki jih projicira na platno, zato da lahko vsi preostali učenci spremljajo besedilo skupine in bistvene povzetke oziroma pojme.

Predstavitve obdelanih tem odpirajo nova vprašanja oziroma nove teme, ki še dodatno širijo znanje učencev, obenem pa jim daje priložnost za poglobljanje učne snovi in boljše razumevanje ključne teme – demokracije. Npr. primeri za referate so:

- Predstavitev držav Evropske unije, ki so kraljevine/monarhije
- Predstavitev Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske (vloga kraljice in vpliv na politično odločanje)
- Kmečki upori na Slovenskem
- Renesansa v umetnosti in znanosti
- Leonardo da Vinci in njegovo delo
- Francoska meščanska revolucija

Naloge jim lahko ponudimo tudi v okviru posamezne skupine kot tedensko nalogo, ki bo v pomoč pri predstavitvi posameznega zgodovinskega obdobja in boljšem razumevanju družbenopolitičnega dogajanja, v katerega kontekst pa je treba umestiti ključno vprašanje učne ure: Kako se kaže ideja demokracije skozi te razmere?

Naredijo si predbralni načrt:

najprej vsak član skupine tiho prebere besedilo v celoti, nato pa si ga razdelijo po odstavkih in ga obdelajo s Paukovo strategijo.

Ko končajo z delom, se naučijo obnoviti bistvo besedila tako, da sestavljajo delčke iz odstavka do odstavka in pripravijo celoten povzetek. Dodajo ključni podatek: Je bila v danem obdobju demokracija ali ne? Svojo trditev utemeljijo.

Izpostavijo tudi ključne besede oziroma nove pojme, katerih pomene poiščejo s pomočjo slovarjev, enciklopedij, spleta idr.

Po skupinah poročajo o svojem delu. Vsak posameznik v skupini prebere svoj povzetek. Povzetki vseh tvorijo celoto obravnave v skupini. Po skupinah odgovarjajo na morebitna dodatna vprašanja sošolcev.

Vsi bistvo zapisujejo v zvezke.

Primer obdelave gradiva po Paukovi strategiji (priloga 2).

Tisti, ki želijo svoje znanje poglobiti, lahko pripravijo referate, projekcije ipd. na izbrano temo.

Povzemanje

Naredi kratek povzetek o razvoju demokracije s pomočjo časovne osi, ki jo nariše sam na tablo.

Kritično sledijo.

3. učna ura

Preverjanje

Preveri znanje o razumevanju demokracije in demokratičnega načina vladanja skozi skupinsko delo učencev. Na podlagi lastne strokovne presoje in aktualnih dogodkov oceni, kateri časopisni članki, fotografije in primeri so najbolj nazorni in ustrezni za preverjanje.

Poda navodila za delo:

- učenci preberejo besedilo,
- skupaj se pogovorijo, o čem govori (o kateri državi/o katerem voditelju),
- oblikujejo stališče skupine, ali je demokracija oziroma je ni v državi, katere članek prebirajo,
- v članku poiščejo argumente za potrditev njihovega skupnega stališča in jih izpišejo v zvezek,
- pripravijo se na 5-minutno poročanje.

Vsaka skupina dobi v branje delček/-ke časopisnega/-ih članka/-ov o urejanju skupnih zadev v nekaterih državah sveta (npr. Venezuela, Severna Koreja, Kuba, Rusija, Belorusija itd.) in podatke o nekaterih preteklih in sedanjih državnih voditeljih, kot so Stalin, Hitler, Pol Pot, H. Chavez, danes Putin, Obama ...

V skupini izberejo nekoga, ki ga glasno prebere.

Oblikujejo skupine po učiteljevem navodilu.

Pregledajo besedilo in eden v skupini ga glasno prebere.

O besedilu se pogovorijo, nato pa skušajo oblikovati stališče, ali je ureditev v državi, o katero so brali v besedilu, demokratična oziroma ni demokratična.

Za svoje stališče izpišejo iz besedila argumente, ki jih pri poročanju posredujejo sošolcem.

Izbrani učenec prebere zapis skupine.

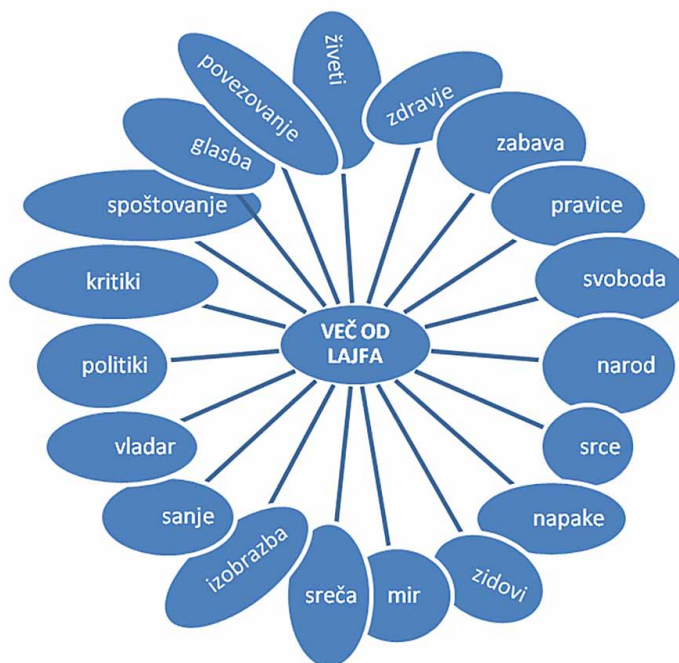
Domače (raziskovalno) delo

Doma prebrskajo časopise, revije, preletijo članke in izrežejo enega, ki poroča o primeru kršenja demokracije oziroma človekovih pravic.

Pregledujejo časopise in so pozorni na aktualne dogodke, ki so vezani na kršitve človekovih pravic, posredno pa demokracije.

Pojasnila k posameznim dejavnostim, vezanim na potek in organizacijo učnega procesa

- Uvodna motivacija za najavo nove učne snovi** je glasba, pesem Več od lajfa, ki ima bogato besedilo in sporočilo. Pozornost pritegne že zaradi prepoznavnosti izvajalca (pevca raperja Zlatka mladi poznajo), pritegne pa tako s prijetno glasbo kot z besedilom, ki ga ob poslušanju tudi berejo s table/platna in tako sproti pridobivajo osnovna sporočila. Besedilo jih nehote pritegne in avtomatsko »prisili« k branju in razmišljanju. Torej so učenci nehote, nezavedno, že motivirani za nadaljnje učne dejavnosti. Še posebej izpostavljena tretja kitica in ključni besedi v krepkem tisku, ki pritegneta njihove poglede in aktivirata razmišljanje, ideje, ki pripeljejo do bistva ure – demokracije. Svoje asociacije na besedilo in njegovo sporočilo ubesedijo v obliki miselnega vzorca, ki ga učitelj oblikuje na tablo. Ta zajema množico besed, pojmov, pomembnih za razumevanje demokracije, ki jih pozneje lahko vključujemo v dejavnosti učencev, zlasti pri poročanju o svojem delu.

Iz miselnega vzorca učence napeljemo skozi pogovor na ugotavljanje njihovega razumevanja besednih zvez svoboda govora in možnost izobrazbe, ki pripeljejo do teme demokracija.

Ta pojem odpre novo vprašanje, kaj je to. Odgovori, takšni in drugačni, dajejo učitelju povratno informacijo o predznanju učencev, ki kaže, kaj o demokraciji že vedo, ali sploh poznajo pomen besede oziroma ali jo znajo pravilno uporabiti ..., nabor teh informacij o predznanju pa je dobro izhodišče za učiteljevo nadaljnjo izpeljavo učne ure – uporabo SSKJ, s pomočjo katerega z učenci ugotovijo, koliko se njihovo vedenje sklada z osnovnim slovarskim pomenom besede.

2. **Navodila za skupinsko delo** morajo biti jasno formulirana in predstavljena, če želimo, da bo njihovo delo čim bolj samostojno in kakovostno, predvsem pa usmerjeno v uresničitev konkretnega cilja oziroma namena branja v okviru dela z odlomki besedila iz knjige Kako sem otrokom razložil demokracijo avtorja Mira Cerarja, izbranimi za to ciljno skupino.

Na tem mestu je treba opozoriti na učni načrt DKE, ki znotraj predpisanih standardov znanja posebej ne izpostavlja besede demokracije in njenega razvoja skozi čas, vendar pa je posredno vpeta v širši koncept poučevanja tega predmeta in ravno tako vpeta v vsakdanje učenčevo življenje, njegovo delovanje v vseh družbenih skupinah, ki pa mora biti usklajeno z normami, predpisi, dogovori, reševanjem konfliktov itd. Zaradi tega mora učenec najprej spoznati sam pojem in pomen besede, jo razumeti, šele nato pa jo bo znal uporabiti v različnih kontekstih, primerih, izluščiti iz zgodbe, ugotoviti njeno (ne)prisotnost ...; zato tudi omenjena medpredmetna povezanost s predmetoma zgodovina in slovenščina. Namreč učni načrt za zgodovino predpisuje v sedmem razredu obvezno temo z naslovom Stara Grčija, v okviru katere so obvezni standardi znanja, vezani na našo temo, naslednji (str. 12 – 13):

- pojasni značilnosti prve demokratične vladavine,
- sklepa o pomenu atenske demokracije za današnje evropske demokracije,
- utemelji trditev, da postavi obdobje klasične Grčije temelje evropske misli,
- primerja značilnosti rimske republike in cesarstva,
- razloži značilnosti stanovske (fevdalne) družbe in države kot posledice naturalnega gospodarstva,
- pojasni temeljne značilnosti iz življenja srednjeveških stanov (plemiči, kmetje).

V okviru obveznih vsebin učni načrt za slovenščino v sedmem razredu je predpisano poznavanje bajke kot literarne vrste (npr. znane zgodbe o kiklopu Polifemu ali zgodbe o junaku Odiseju, Troji, grških bogovih idr.) in starega grškega avtorja Homerja (str. 67–68). Te vsebine so lahko dobro izhodišče za medpredmetno povezovanje z vsebinami in cilji DKE v osmem razredu.

Učenci spoznajo in pojasnijo značilnosti prve demokratične vladavine, obenem pa priključijo že znane podatke iz spomina in jih utrdijo ter postavijo v nov kontekst. Tako bodo postopno sledili in uresničevali posamezne taksonomske stopnje, od pomnjenja do vrednotenja in poustvarjanja oziroma uporabe in prepoznavanja v novih situacijah/okoljih.

Opozoriti je treba na učenčevo vpetost v koncept bralne pismenosti, katerega poudarki so na bralnih učnih strategijah (te pa del širšega koncepta učenje učenja). Zato je treba delo z besedili dobro osmisлити tudi z vidika bralnih učnih strategij, ki je vključen tudi v naš primer didaktične ure, in sicer na (Pečjak, Gradišar, 2012: 139–258):

- strategije pred branjem* (aktiviranje predznanja učencev s pogovorom in možgansko nevihto; določitev cilja branja nekega besedila);
- strategije med branjem* (označevanje novih, še neznanih besed, informacij; označevanje in zapisovanje bistvenih informacij; obrobne razlage);
- strategije po branju* (iskanje in izpisovanje bistvenih povedi, bistvenega sporočila, nato pa še znotraj izpisanega iskanje ključnih besed, besednih zvez, idej).

V našem primeru učenci pri delu uporabljajo Paukovo strategijo¹⁰ (priloga 1).

Učenci, ki so dobri bralci, imajo zahtevnejše in obsežnejše dele besedila, vendar z njihovim razumevanjem ne bi smelo biti večjih težav. To pa zato, ker se morajo usmeriti v ključno vprašanje, zastavljeno na začetku ure. Besedila so razdeljena na več daljših odstavkov. Delo znotraj skupine si morajo razdeliti po delčkih tako, da si razdelijo odstavke, vsak se ukvarja s svojim delom besedila in povzame ključne informacije. Nato pa vsi skupaj sestavijo povzetek iz posameznih delčkov in podajo končno ugotovitev, vezano na končni cilj učne ure.

¹⁰

Demonstracija te strategije je na spletnem naslovu: Levec, J. Morda ti lahko pomaga Paukova strategija. Srednja elektro-računalniška šola Maribor. Dostopno na: http://www.s-sers.mb.edus.si/gradiva/w3/slo8/034_nasvet_strokovnjaka/nasvet_uvodna_motivacija_1.html (12. 1. 2013).

Počasni bralci naj dobijo krajše dele besedila. Ker berejo počasi in potrebujejo več časa, ravno zato morajo besedilo prebrati dvakrat do trikrat, da ga razumejo, šele nato se osredotočijo na vprašanje o položaju demokracije in iščejo nove, njim neznane besede ter jih poskušajo razložiti. Pri teh učencih sem preživela precej časa, vendar se je splačalo, kar je pokazala predstavitev pred celotnim razredom, saj so bili bolj samozavestni kot sicer. Spoznali so, da lahko opravijo tudi težje oziroma njim neznane naloge, če jim le ponudiš malo spodbude in jih usmerjaš.

3. V mojem primeru je poročanje skupin potekalo brez težav. Poročila so bila zanimiva, še posebej zato, ker sem projicirala lastne izvlečke, narejene po Paukovi metodi, tako da smo lahko primerjali naša dela in izsledke. Bilo je precej podobno, zaradi česar sem bila prijetno presenečena. Učenci so svojo nalogo (za prvič) dobro opravili, predvsem pa so se zelo veliko naučili. Namreč pri vsaki predstavitvi so na časovno premico, ki smo jo narisali na tablo, najprej umestili svoje zgodovinsko obdobje, ga predstavili (glede na predhodno znanje iz drugih predmetnih področij), nekaj sem dodala tudi sama kot učiteljica za lažje razumevanje.

Upoštevala sem namreč dejstvo, da v osmem razredu na začetku šolskega leta še ne poznajo podrobno reformacije, razsvetljenstva ... (razvidno iz učnega načrta za zgodovino). Smo pa pojasnili precej pojmov, ki so omogočali lažje razumevanje demokracije kot sistema in njen način delovanja ter značilnosti, prek katerih je prepoznavna. To znanje – prepoznavanje in razumevanje pa bo dobra popotnica pri nadaljnjih učnih ciljih, ko bodo učenci prepoznavali demokracijo od blizu, na lokalni in državni ravni.

4. Po vsem slišanjem učitelj skupaj z učenci oblikuje odgovor o demokraciji in njenem razvoju skozi čas, skupaj poiščejo pogoje za njeno vzpostavitev in razloge za odsotnost demokracije v določenih časovnih obdobjih. Tako postavijo temelje (prepoznavanje in razumevanje po Bloomovi taksonomiji), na podlagi katerih lahko ustvarjajo, analizirajo, sintetizirajo, vrednotijo. Obenem jim odpremo nekaj novih poglavij, ki jih po učnem načrtu za zgodovino obravnavajo šele v osmem razredu časovno malo pozneje. Takšne vsebine so npr. kmečki upori (vzroki in posledice), različne oblike vladanja in moč vladarjev v absolutistični državi in parlamentarni monarhiji, absolutizem, francoska meščanska revolucija, diktature, novoveški vladarji, državni nadzor, pojmovanje človekovih pravic in še in še (str. 16–20).
5. **Preverjanje:** ciljno izbrani časopisni članki o nekaterih (nedemokratično urejenih) državah oziroma njihovih voditeljih (npr. Egipt, Severna Koreja, Belorusija, Rusija ipd.), ki jih v skupinah predelajo/preberejo, nato se pogovorijo o vsebini, na podlagi te pa poskušajo (samostojno brez učiteljeve pomoči, z znanjem iz prejšnjih dveh ur oziroma s pridobljenimi podatki, informacijami v okviru sklopa demokracija) ugotoviti, ali je država demokratično urejena oziroma ni. Svojo trditev morajo podkrepiti konkretno z argumenti (podatki) iz besedila. Učenci torej po Bloomovi taksonomiji ciljev znanj prehajajo iz enostavnejših procesov poznavanja (priklic in obnova naučenega v prejšnjih urah) in razumevanja (povedati s svojimi besedami že znano, razložiti, pojasniti ipd.) k višjim stopnjam, kot so uporaba (že znano uporabiti ob novem primeru besedila, sklepati iz prebranega, napovedati ipd.), analiza (učenec v svojem besedilu poišče tiste elemente oziroma dejanja, ki nakazujejo, da so netipični za demokracijo ipd.) in sinteza (iz posa-

meznih delčkov, ugotovitev iz besedila mora učenec narediti povzetek oziroma izdelati posplošitev); najvišja stopnja je vrednotenje, ki se mu ne moremo izogniti, saj bodo učenci zagotovo podali svoj kritičen pogled na prebrani članek.

To je samo ena od možnosti preverjanja znanja in razumevanja vsebine. Zanimivo bi bilo tudi zastavljanje vprašanj (Eržen in Lesničar, 2012), s katerimi bi lahko spodbujali različne miselne procese učencev: od preprostih, s katerimi bi prepoznavali enostavna dejstva, podatke (kdo, kdaj, kje, kaj, koliko) s pomočjo preprostih zahtev, kot so: navedi, opiši, naštej, poimenuj itd.; sledila bi vprašanja, s katerimi bi ugotovili dojetje bistva oziroma razumevanje s sklepanjem (poveži, povej z drugimi besedami, razloži, pojasni, utemelji, pouči druge, navedi primer itd.); najbolj zahtevna vprašanja pa so usmerjena k uporabnemu, kritičnemu in ustvarjalnemu razumevanju znanja, ko bi učenci lahko primerjali med sabo npr. dve besedili, utemeljevali svoje ugotovitve, presojali, dokazovali, ocenjevali, ovrednotili, zavrnili, poiskali skrito sporočilo itd. Možnosti je veliko.

Sklep

Za konec: dela za učitelja je veliko, a če ne zmanjka idej, potem ni noben čas vržen stran. Zlasti ne, če učenci pri delu ne zehajo, v razredu pa se sliši in čuti ustvarjalni nemir. Učitelj kot človek pa mora tako ali tako težiti k nenehni osebnostni rasti. Zanj velja koncept učenje učenja vse življenje. In to je demokracija – imeti to možnost.

Literatura in viri

- 1 Cerar, M. (2009). *Kako sem otrokom razložil demokracijo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- 2 Eržen, V., Lesničar, B. (2012). *S kakšnimi vprašanji spodbujamo različne, tudi metakognitivne miselne procese učencev?* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: skupnost.sio.si/file.php/8425/STROKOVNA_USPOSABLJANJA_POSVETI_IN_KONFERENCE/1_POSVET_ROGLA_28._in_29._avgust_2012/6_Delavnice/PEDAGOSKI_SVETOVALCI_IN_ZUNANJI_SODELAVCI/Lesnicar_Erzen_Zastavljanje_vprasanj.pdf (15. 1. 2013).
- 3 *Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*. Varuh človekovih pravic. Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=108> (15. 12. 2012).
- 4 Karba, P. et al. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Državljska in domovinska vzgoja ter etika*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_obvezni/Drzavljska_vzoja_in_etika_obvezni.pdf (15. 12. 2012).
- 5 Kunaver, V. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_obvezni/Zgodovina.pdf

- www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf* (12. 1. 2013).
- 5 *Lawson, T. (2004). Sociologija: shematski pregledi. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.*
 - 6 *Pečjak, S., Gradišar, A. (2012). Bralne učne strategije. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.*
 - 7 *Poznanovič Jezeršek, M. (2011). Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf (12. 1. 2013).*
 - 8 *Sentočnik, S. (2012). Taksonomije in klasifikacije ciljev znanja. UnisVET – Uvajanje novih izobraževalnih programov v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju s področja storitev za obdobje 2008–2012. Dostopno na: www.unisvet.si/.../ouomvfxdzmcflxftykbrarvkrqezoydkypzgcsg (15. 12. 2012).*
 - 9 *Slovar slovenskega knjižnega jezika (1998). Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS.*
 - 10 *Slovar slovenskega knjižnega jezika (1998). Elektronska izdaja. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Dostopno na: bos.zrc-sazu.si/sskj.html (15. 12. 2012).*
 - 11 *Ustava Republike Slovenije (1992). Ljubljana: Mladinska knjiga.*
 - 12 *Veliki slovar tujk (2002). Ljubljana: DZS.*

Prilogi

Priloga 1: Navodilo za delo po Paukovi strategiji

Priloga 2: Primera obdelave besedil po skupinah po Paukovi strategiji

Priloga 1

Navodilo za delo po Paukovi strategiji

V zvezek si napiši glavni naslov Razvoj demokracije skozi čas in podnaslov skupine.

1. *Najprej tiho preberi svoje besedilo.*
2. *Nato si z navpično črto razdeli list v zvezku v dve enaki koloni.*
3. *Besedilo preberi še enkrat in si podčrtaj bistvene dele besedila oziroma pomembne informacije. Te zapiši na levo polovico lista.*
4. *Na desno polovico pa izpiši bistvene/najbolj ključne besede ali besedne zveze, fraze, ki povzemajo informacije na levi strani.*
5. *Nato prekrij levo polovico lista in poskušaj na podlagi ključnih besed na desni strani ponoviti snov, o kateri sibral.*
6. *Ponovi nekajkrat, dokler si ne zapomniš ključnih besed, ki ti pomagajo priklicati sporočilo besedila oziroma podati odgovore na vprašanje: Je bila v tvojem obdobju demokracija? Pojasni odgovor na podlagi dejstev iz prebranega dela besedila.*

Priloga 2

Primera obdelave besedil po skupinah po Paukovi strategiji

1. skupina: KDAJ SE JE ZAČELA RAZVIJATI DEMOKRACIJA IN KJE?	
Demokracija (vladavina ljudstva) se je razvila že v stari Grčiji v polisih (mestnih državkah), npr. Atenah. Starogrške mestne države so razvijale demokracijo (vladavino ljudstva), ki pa ni veljala za sužnje (in ženske ter priseljence), ker niso bili svobodni in niso smeli odločati pri skupnih državnih zadevah. O pomembnih zadevah so lahko odločali le svobodni in polnoletni državljani – atenski moški, stari več kot 20 let. Atensko skupščino je sestavljalo najmanj 6000 atenskih moških s pravico o soodločanju o skupnih zadevah, o katerih so najprej razpravljali javno, nato pa o njih glasovali; zmagala je rešitev z večino glasov državljanov.	stara Grčija – začetki demokracije sužnji, ženske, priseljenci brez pravic soodločanje za svobodne državljane neenakopravnost vseh državljanov atenska skupščina večinsko odločanje
Novi pojmi:	• SUŽENJSTVO • SKUPŠČINA • SOGLASNO odločanje – vsi sprejmejo odločitev • VEČINSKO odločanje – večina sprejme odločitev (več kot polovica)

5. skupina: DEMOKRACIJA in REPUBLIKA	
Republika = javna zadeva (res – stvar, publica – javno) = demokracija, ko ljudje odločajo o skupnih zadevah, npr. izvolijo predsednika države. Danes se ti dve besedi vedno manj istovetita, ker je lahko neka država demokratična, a na čelu ni predsednik države, ampak kralj, cesar ipd. monarh. Govorimo o demokratičnih monarhijah: Velika Britanija, Belgija, Švedska, Španija. Odločanje o pomembnih vprašanjih je postalo javna zadeva, kot je: izvolitev predsednika države, ureditev cestnega ali železniškega prometa po državi, ureditev šolstva, obratovalnega časa v trgovinah, varstvo narave ... To so zadeve, pomembne za vse nas. Zasebne (privatne) zadeve so tiste, ki so pomembne za posameznika v ožjih krogih: odločitve staršev o vpisu v neko šolo, prodaja/nakup družinskega avta, načrtovanje dopusta ...	Dva pomena demokracije Demokratične monarhije Javne zadeve (pomembne za vse državljane) Zasebne zadeve

Oblike demokracije:

- a) demokratična **republika** (poglavar države je **predsednik**)
 b) demokratična **monarhija** (poglavar države je **kralj**, a oblast je v rokah parlamenta)

Skupno vsem so *svobodne volitve in zagotovitve temeljnih pravic*.

Demokracija ni samo ena.

Vsaka državna ureditev ima svoje posebnosti.

Bistvo demokracij: svoboda, volitve, spoštovanje človekovih pravic.

Novi pojmi:

- **REPUBLIKA** – oblika vladavine, ko **ljudstvo samo izvoli voditelja** neposredno ali posredno (predsednik države ali predsednik republike)
- **ZASEBNO – JAVNO**

3.4 Zagotavljanje finančnih sredstev za delovanje države – osmi razred

Delo s spletnimi viri in študija primera

Boštjan Majerič, Osnovna šola Bogojina, Bogojina

Uvod

V učnem načrtu DKE je v osmem razredu drugi vsebinski sklop, naslovljen Finance, delo in gospodarstvo, v okviru katerega je načrtovana učna tema Zagotavljanje finančnih sredstev za delovanje države, v kateri želim izpostaviti problem financiranja države – torej od kod država dobiva denar za svoje delovanje. Učenci spoznajo in razumejo, da se država financira iz številnih in različnih virov. V načrtovanju učnega problema Zagotavljanje finančnih sredstev za delovanje države so prikazani operativni cilji, ki so razdeljeni na vsebinske oz. deklarativne, proceduralne in odnosne cilje; medpredmetne povezave z izbirnim predmetom vzgoja za medije in obveznim predmetom matematika; ključni koncepti, didaktične strategije in vprašanja za samorefleksijo učitelja in učenca. Sledijo potek učnega procesa s časovnim okvirjem obravnavane snovi ter dejavnosti učitelja in učencev.

Vsebinski sklop: Finance, delo in gospodarstvo: (UN DKE, str. 13)

Širša tema: Zagotavljanje finančnih sredstev za delovanje države

Bistveno vprašanje/problem/situacija učne teme: Od kod dobiva država denar?

Operativni cilji

Vsebinski/deklarativni cilji (UN DKE 2011, str. 13)

Učenci:

- pridobijo osnovno informacijo o kapitalističnem gospodarstvu,
- pridobijo osnovne informacije o tem, kako država pridobi sredstva za svoje delovanje in za kaj jih porabi.

Proceduralni cilji

Učenci:

- razvijajo stališča v zvezi s financiranjem državnega proračuna,*
- razvijajo sposobnost presojanja o pomenu finančne discipline,*
- soočajo različne vrednote, ki jih imamo,*
- razvijajo spretnost raziskovanja problemov in iskanja rešitev,*
- razvijajo sposobnost iskanja, primerjanja podatkov in njihovo razvrščanje,*
- razvijajo odnos do pomena izobraževanja.*

Odnosni cilji

Učenci:

- razvijajo odnos do pojmov, kot sta pravna in socialna država,*
- razvijajo odnos do aktualnih družbenih, političnih, ekonomskih vprašanj,*
- razvijajo odnos do skrbnega ravnanja z državnim denarjem.*

Medpredmetne povezave: učni načrt Vzgoja za medije, 1999: 9,¹¹ učni načrt Matematika, 2011: 57¹²

Ključni koncept širše teme: finance

Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje: sporazumevanje v maternem jeziku, sporazumevanje v tujih jezikih, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence, kulturna zavest in izražanje matematične kompetence ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji.

Didaktične strategije: učnocijni in procesno-razvojni pristop, aktivne učne metode – (vodenja) diskusija, razmišljanje o uporabi vsebin v življenju, metoda zastavljanja vprašanj udeležencev, učenje prek sodelovanja v delavnici, samostojno prepoznavanje problemov, metoda dela z IKT; aktivne učne oblike – sodelovalno učenje – (delo v skupini/paru)

Samorefleksija**Učitelj:**

- *Sem z ustreznim časovnim načrtovanjem prek podajanja snovi ter z izbranimi oblikami in metodami dela dosegel zastavljene cilje?*
- *So bili vsi učenci aktivni?*

Učenec:

- *Kaj sem vedel od prej?*
- *Kaj sem izvedel in se naučil novega?*
- *Kaj se mi je najbolj vtisnilo v spomin?*
- *Pri čem bom to lahko uporabil?*

Predvideni čas trajanja obravnave: ena šolska ura, domače raziskovalno delo

¹¹
Tematska vsebina tisk. Povezovanje pri temi Novinarska etika – prebujanje zavesti in oblikovanje meril o moralno nespornem novinarstvu. Pomagati razviti strpen in spoštljiv odnos do drugih. Uporabiti predznanje iz tega poglavja in kritično presoditi članek o proračunski porabi sredstev, ki je vzet iz konteksta in s tem moralno sporen.

¹² Učenci se z različnimi načini obdelave podatkov pri matematiki srečujejo v vseh treh razredih tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja. Med cilji, ki jim sledijo pri pouku matematike, njihovo doseganje pa je ključnega pomena tudi za njihov vsakdanjik, so, da učenci »razberejo podatke iz prikazov in jih interpretirajo; uporabljajo primerne prikaze in tabele za prikaz življenjskih situacij (populacija, sprememba tečaja valute, bruto družbeni proizvod, rast prebivalstva itd.); razvijajo kritični odnos do interpretacije rezultatov«.

Potek učnega procesa

DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCEV
Motivacija in ugotavljanje predznanja	
Projicira plačilno listo (http://tiny.cc/DKE01, 11. 4. 2013) Opozori na označene dele. Zastavlja vprašanja in vodi diskusijo: <i>Zakaj so zneski različni?</i> <i>Kaj je BRUTO in kaj NETO?</i>	Ogledajo si projekcijo. Analizirajo plačilno listo. Razmišljajo, sklepajo in podajajo svoja razmišljanja.
Izgrajevanje znanja	
Najavi temo in cilje učne ure: Zagotavljanje finančnih sredstev za delovanje države. Ob pomoči vprašanj vodi pogovor: - Kateri so odbitki (prispevki) in kam gredo? - Ob pomoči spleta razloži pojem BDP (Bruto domači proizvod, dostopno na http://tiny.cc/DKE02 – 12. 5. 2013) - S pomočjo grafikona Gibanje BDP (dostopno na http://tiny.cc/DKE09 – 12. 5. 2013) prikaže gibanje BDP v Sloveniji v letih od 2001 do 2011. - Prikaže časopisni članek: »Kaj davkoplačevalce na mesec stane največ?« (http://www.zurnal24.si/data/daily/1/4.pdf, 12. 12. 2012) in jih z vprašanji vodi skozi kritično analizo besedila (namen ozaveščanje o objektivnosti poročanja medijev). <i>Kakšen vtis imajo na bralca trditve v članku, ki vsebujejo besedico menda?</i> <i>Ali nam članek prikaže naravo in zahtevnost dela direktorja Boštjana Koprivca. Lahko iz tega sklepamo, ali res potrebuje tajnico?</i> <i>Kaj želi avtor članka sporočiti z izjavo »sestane v Kranjski Gori«.</i> Je iz članka razvidno, da je pridobil podatke, ki bi dokazovali drugače? <i>S kakšno konotacijo (odnosom) je napisan članek? Imate občutek, da je napisan pristransko? Je to v skladu z novinarskim kodeksom?</i> - Učence opozori na potrebo po uporabi kritičnosti ob sprejemanju raznovrstnih medijskih vsebin. Ob tem jih ponovno usmeri na analizo vsebine plačilne liste in poudari, da gredo sredstva v državni proračun prav tako tudi iz plač javnih uslužbencev.	Ogledajo si odbitke in sklepajo, kam gre del vsake plače. S pomočjo vira spoznajo definicijo pojma, ki ga srečujejo v informativnih medijih. Ob analizi grafikona razmišljajo, izražajo svoja mnenja in se vključujejo v diskusijo. Preberejo sporočilo besedila, razmišljajo, izražajo svoja mnenja in se vključujejo v pogovor/debato. Kritično presodijo vsebino s pomočjo zastavljenih vprašanj.

Izhajajoč iz študije primera učencem prikaže »Seznam neposrednih in posrednih uporabnikov proračuna« (http://tiny.cc/DKE03 – 15. 12. 2012) Na podlagi študije primera in analize vsebine (http://tiny.cc/DKE04 – 12. 12. 2012) »Seznam predračunov obveznih dajatev in drugih javnofinančnih prihodkov« učence napelje k sklepanju o tem, od kod se financira proračun. Učence pozove, da v parih iz seznama izberejo en vir, ki jim je poznan. Prikaže sliko 1 na strani 3 dokumenta Obrazložitev splošnega dela predloga proračuna Republike Slovenije za leto 2012 in z vprašanji učence vodi k sklepanju o glavnih virih za proračun Republike Slovenije (http://tiny.cc/DKE05 – 12. 5. 2013). Odpre spletno stran vladnega portala z informacijami o življenju v Evropski uniji, poglavje Financiranje in proračun (http://tiny.cc/DKE06 – 12. 5. 2013). Učence spodbudi, da z grafa (Proračunski izdatki EU v letu 2011 v %) razberejo glavne porabnike proračuna Evropske unije. Učencem prikaže besedilo (http://tiny.cc/DKE06 – 12. 5. 2013). • Učence z vprašanji spodbudi k razmisleku o varčevanju, njegovem pomenu in učinkom. Kaj pa se zgodi, ko so prihodki manjši od odhodkov? • Kaj si slišal o varčevanju? • Kakšni so učinki varčevanja? Predstavi pasti varčevanja in učinke v drugih državah.	Iz vira/seznama razberejo porabnike in število le-teh. Ugotovijo, da jih je na ta dan več kot 2800. Analizirajo vsebino in iz seznama razberejo vire in število teh primerjajo s podatkom, da jih je bilo na dan 12. 12. 2012 5800, danes jih je več. Analizirajo vsebino tabele/grafa, razberejo glavne podatke, na podlagi tega sklepajo o glavnih virih proračuna. Sklepajo, da denar prihaja od vseh državljanov – torej smo odgovorni tudi za smotno porabo. Analizirajo graf in sklepajo, kateri so glavni porabniki proračuna v EU. Iz besedila razberejo in navedejo glavne vire denarja v EU. Podajajo svoja razmišljanja in poglede o primanjkljaju in reševanju teh težav. Razmišljajo, izražajo svoja mnenja in se vključujejo v diskusijo.
Sinteza bistvenih spoznanj	
Prikaže proračun z navedenimi porabniki proračuna EU (proračun EU, Ministrstvo RS za finance (http://tiny.cc/DKE08 – 15. 12. 2012)). Učenci s seznama porabnikov poiščejo šolstvo – koliko je šol – in podajo svoje ocene o višini porabe sredstev. Učitelj jih spodbudi h kritičnemu razmisleku o financiranju izobraževanja ...	Analizirajo zbirnik in predstavijo spoznanje, do katerega so prišli. Sklepajo, da izobraževanje stane in denar za to plačujejo/-mo vsi, tudi njihovi starši.
Raziskovalno domače delo	
Pozove učence naj vsak s seznama porabnikov proračuna izbere enega in predlaga, kako bi lahko pri tem privarčevali. (http://tiny.cc/DKE08 – 12. 12. 2012).	Si zabeležijo navodila za domače delo.

Ogled plačilne liste (5 min)

Gre za fiktivno plačilno listo, ki je skrajšana, da so vidne bistvene sestavine. Učitelj naj na to opozori tudi učence.

Najava teme (5 min)

Učitelj najavi temo in spodbudi učence, naj poizkusijo navesti nekaj dejavnosti oz. institucij, ki se financirajo iz državnega proračuna. Hkrati naj razmislijo, od kod država denar dobi? Učenci naj si odgovore zapišejo na list, ga prepognejo in odložijo v zadnji del zvezka. Ob koncu ure naj preverijo ob sintezi bistvenih spoznanj, koliko odgovorov je bilo pravilnih, in ovrednotijo, koliko je bilo nadgrajenega med učno uro.

Nekateri odhodki (časopisni članek »Kaj davkoplačevalce na mesec stane največ?«)

Bistveno je, da učitelj opozori na nekorektno pisanje avtorja, ker gre v tem primeru za zavajajoče podatke z namenom, ki je drugačen od posredovanja informacij. Uporaba takšnega članka/prispevka je idealen trenutek za kritično presojo novinarjevega dela oz. njegovega upoštevanja novinarske etike.

Raziskovalno domače delo

Učitelj s podajanjem navodil opozori, da gre za delo s spletom. Učenci pri brskanju proračuna spoznajo resnično razsežnost in kompleksnost državnih financ. Ob iskanju predloga za varčevanje na izbranem področju se učenec pogloblja v možne posledice in povezanost določenih področij. Hkrati sta na preizkušnji še njegova kreativnost in iznajdljivost pri iskanju rešitev.

Sklep

Pri vsebinskih ciljih učenci pridobijo temeljno informacijo o kapitalističnem gospodarstvu. Pridobijo osnovno vedenje o tem, kako država pridobi sredstva za svoje delovanje in za kaj jih porabi.

Proceduralna znanja omogočajo učencem, da razvijajo svoja stališča v zvezi s financiranjem državnega proračuna. Kritično presojajo o pomenu finančne discipline. Znajo soočati različne vrednote, ki jih imamo, in pri tem razvijajo spretnost raziskovanja problemov in iskanja rešitev. Sposobni so iskati, primerjati podatke ter jih razvrščati. S sklepanjem o financiranju šolstva razvijajo odnos do pomena izobraževanja.

Pri odnosnem znanju bodo razvijali odnos do pojmov, kot sta pravna in socialna država. Z aktualizacijo bodo razvijali odnos do aktualnih družbenih, političnih, ekonomskih vprašanj. Ob pregledu porabnikov in virov financiranja bodo razvijali odnos do skrbnega ravnanja z državnim denarjem.

Z analiziranjem plačilne liste dobijo vpogled v sestavo plač in v odhodke, ki so pri vsaki plači.

Pri kritični obravnavi članka se seznanijo z učinkom novinarstva na dojemanje informacij. Posameznikom je nujno predstaviti širšo zgodbo in celoten koncept, da lahko bolje izrazijo stališča do določenega problema.

Za doseganje kompleksnejših ciljev sem vključil neposredno delo z virom – pregled Proračuna Republike Slovenije.¹³ Tako učenci dobijo vpogled v finančno maso, s katero – kot prikazuje ta dokument – razpolaga Republika Slovenija, in pomen načrtovanja porabe. Z izborom

13

.....
 Obrazložitev splošnega dela predloga proračuna Republike Slovenije za leto 2012. Dostopno na <http://tiny.cc/DKE05> (15. 12. 2012).

porabnika in iskanja možnosti varčevanja učenci analizirajo področje, ki si ga izberejo, in kritično predlagajo rešitve in morebitne posledice.

Neposredno delo s spletnimi viri deluje na učence motivacijsko, saj govorimo o konkretnih in ne fiktivnih zadevah. Hkrati se jim tako še bolj približa svet, o katerem so že slišali, je okoli njih, vendar ga premalo poznajo.

Ob analizi grafa razberejo, kateri so največji porabniki in viri za proračun EU.

Kritična analiza zbirnika proračunskih porabnikov učence pripelje do sklepa, da se šolstvo financira iz denarja, ki ga vplačujejo tako rekoč vsi. S tem jih spodbujamo, da imajo do šole in znanja bolj odgovoren odnos. Spoznajo, da smo del plačilnega sistema vsi.

Literatura in viri

- 1 A. Č. (2012). Črnogleda napoved – BDP navzdol še za 1,8 odstotka (1. 10. 2012). Spletni portal MMC RTV SLO. Dostopno na: <http://www.rtvsl.si/gospodarstvo/crnogleda-napoved-bdp-navzdol-se-za-1-8-odstotka/292626> (12. 12. 2012).
- 2 Basle, A. (2011). Javni zavodi pa kar cvetijo in cvetijo. Žurnal 24, 8. 6. 2011, str. 3. Dostopno na: <http://www.zurnal24.si/data/daily/1/4.pdf> (12. 12. 2012).
- 3 Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS 2011 (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dostopno na: http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf (25. 11. 2011).
- 4 Financiranje in proračun EU. Slovenija doma v Evropi. Portal Urada Vlade RS za komuniciranje. Dostopno na: <http://www.evropa.gov.si/si/financiranje-in-proracun/> (12. 12. 2012).
- 5 Karba, P. et al. (2011). Učni načrt. Program osnovna šola. Državljanska in domovinska vzgoja ter etika. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- 6 Proračun Republike Slovenije za leto 2012. Ministrstvo za finance. Dostopno na: http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/Prora%C4%8Dun/Sprejeti_prora%C4%8Dun/2012/SP2012_II_1.pdf (12. 12. 2012).
- 7 Rupnik Vec, T., Kompare, A. (2006). Kritično mišljenje v šoli. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- 8 Seznam registra proračunskih uporabnikov. Uprava Republike Slovenije za javna plačila, Ministrstvo za finance. Dostopno na: <http://www.ujp.gov.si/dokumenti/dokument.asp?id=127> (12. 12. 2012).

3.5 Arhitekti prihodnosti – zaključna naloga ob koncu dveletnega cikla izvajanja predmeta – osmi razred

Avtentična oblika ocenjevanja – praktični primer

Natalija Panić, Osnovna šola Sostro, Ljubljana

Temeljni cilj: Prek avtentične naloge podati povratno informacijo o napredku učenca in oceniti znanje o življenju v skupnosti, pravicah in dolžnostih posameznika ter globalizacijskih izzivih, ki jih pred človeštvo postavljata današnji in prihodnji čas.

Vsebinski sklop: Svetovna skupnost (UN DKE, str. 14)

Operativni cilji (UN DKE 2011, str. 14):

Vsebinski/deklarativni cilji

Učenci:

- spoznavajo aktivnosti in gibanja za rešitev vprašanj (tehnološke rešitve),
- razvijajo motivacijo in stališča do aktivnosti in gibanj.

Proceduralni cilji

Učenci:

- razvijajo sposobnost etičnega presojanja in spoznavajo ekonomske in družbeno-razvojne alternative, ki omogoča trajnostni razvoj,
- razvijajo sposobnosti načrtovanja dejavnosti, sodelovalnega učenja, samoevalvacije in metakognicije,*
- razvijajo spretnost uporabe pridobljenega znanja v načrtovanju življenja v prihodnosti,*
- prek dela v skupini razvijajo komunikacijske spretnosti, čut odgovornosti, sposobnost sprejemanja odločitev s soglasjem, sposobnost sodelovanja z drugimi.*

Odnosni cilji

Učenci:

- razvijajo stališče v zvezi z globalizacijskimi vprašanji,
- vzpostavljajo odnos do sveta kot odprte možnosti, v kateri lahko vsakdo nekaj prida,*
- razvijajo odnos izkazovanja solidarnosti, strpnosti, sodelovanja.*

Ključne kompetence: sporazumevanje v maternem jeziku, osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence, samoiniciativnost in podjetnost, kultura zavesti in izražanje.

Standardi znanja

- *Posameznik, skupnost, država* (UN DKE, str. 15):
 - Pojasni, kaj skupnost povezuje (spoštovanje pravil, skupni cilji, sodelovanje, solidarnost, dialog idr.) in kaj jo razdvaja (nespoštovanje pravil, sebični interesi, odsotnost sodelovanja in dialoga idr.);
 - Na primeru pojasni, zakaj je za skupnost pomembno, da so njeni člani strpni drug do drugega.
- *Človekove pravice* (UN, str. 16):
 - Za konkretne primere naredi načrt varovanja človekovih pravic.
- *Svetovna skupnost* (UN, str. 19):
 - Opiše, kako način življenja v Sloveniji in drugje v razvitem svetu prispeva k onesnaževanju okolja na planetu.
 - Opiše nekaj vzrokov in pričakovane posledice podnebnih sprememb.
 - Opiše nekaj posledic globalizacije v lokalnem okolju oziroma v Sloveniji.

Občinstvo: učitelj, sošolci, ostali učitelji in učenci šole (možnost predstavitve na šolski proslavi ob dnevu državnosti)

Praktične aktivnosti učencev

Učenci bodo načrtovali idealno sosesko prihodnosti. Svoje delo bodo predstavili z risbo ali maketo. Risba ali maketa bo opremljena z legendo in spremnim dopisom. S predstavitvijo, ki jo lahko izberejo sami, bodo poslušalce poskušali prepričati, naj se preselijo v njihovo naselje.

Postopek ocenjevanja (vrednotenje procesa in izdelkov – preglednice, seznami, zbirniki)

Opisna merila za ocenjevanje načrta ali makete z govorno predstavitvijo.

Evalvacijski list učenca (samoocenjevanje, tvoje razmišljanje ob nalogi).

Zbirnik aktivnosti v skupini.

Kontrolni seznam za pregled načrta, makete.

Kontrolni seznam za pregled spremnega lista.

Kontrolni seznam – sodelovanje posameznika v skupini.

Ocenjevalni zbirnik za razred in posameznega učenca.

Navodila učencem

Učencem posredujem navodila v ustni in pisni obliki. Poskrbim, da vsi prejmejo pisna navodila.

Možnosti in obveznosti predstavitve

Nujna elementa predstavitve sta risba ali maketa in spremni dopis.

Možnosti predstavitve:

- ustna predstavitev spremnega dopisa,
- oblikovanje televizijskega oglasa,
- igra vlog: projektni biro predstavlja svojo zamisel potencialnemu investitorju; projektni biro predstavlja svojo zamisel potencialnim kupcem (»investitorji«, »kupci« so preostali poslušalci).

Učna sredstva

Prinesi plakate za risanje načrtov, flomastre, lepila, škarje, svinčnike, pisna navodila za učence, primere uspešno predstavljenih risb in maket.

Viri

Opozori učence, naj se zanašajo predvsem na lastno domišljijo, za načrtovanje virov energije pa naj na spletu raziščejo, kakšne možnosti sploh obstajajo.

Predviden čas

4 tedni (1 šolska ura na teden, sodelovanje med učenci izven pouka) – napoved naloge, izvedba naloge, samoocenjevanje, refleksija učencev (3 šolske ure), seznanitev učencev z dosežki in njihova interpretacija (1 šolska ura).

Sodelovanje z učenci

Predstavi možnost za sodelovanje v okviru pouka, na govorilnih urah za učence in prek elektronske pošte.

Opombe: Bodi pozorna na učence s posebnimi potrebami (jasna razlaga navodil), nadarjene učence (bodi posebej pozorna na njihovo aktivnost, postavljalj dodatna, zahtevnejša vprašanja, usmerjalj v kritično razmišljanje) in učence tujce (preverjalj razumevanje podajanja navodil, razlag, omogoči izražanje v maternem jeziku).

Potek učnega procesa

DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCEV
Učence seznani s praktično nalogo, ki je pred njimi. Predstavi osrednji cilj naloge. Pogovori se o možnih poteh, ki jih bodo pripeljale do cilja. Predstavi načine spremljanja in vrednotenja aktivnosti in izkazanega znanja. Seznani jih s predvidenim časom trajanja naloge. Pogovori se o različnih metodah in vrstah predstavitvenih orodij. Pokaže nekaj primerov uspešno opravljenih nalog.	Sodelujejo v uvodni diskusiji: • <i>Kako se je kraj, kjer stoji šola, spremenil, odkar sami obiskujete šolo?</i> • <i>Kaj so vam o spremembah v kraju povedali vaši starši, stari starši?</i> • <i>Ali so v sosesčini zgradili kaj novih stavb?</i> • <i>Čakaj so se vse omenjene spremembe zgodile?</i> • <i>Ali obstaja kakšna povezava med posegi v okolje in človekovimi pravicami?</i> • <i>Ali je prav, da pri načrtovanju stavb, naselij, mest, virov energije ipd. razmišljamo samo o zadovoljitvi lastnih potreb ne glede na morebitne učinke na širšo družbeno skupnost?</i>

DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCEV
Učence seznani z velikostjo in načinom oblikovanja skupin. Učence seznani z načini sodelovanja z učiteljem med učno uro in po njej. Oblikuje delovne skupine. Učence seznani z dosežki (ocenami) in jih interpretira.	Začnejo z izvedbo naloge. Predstavijo nalogo. Izvedejo samoocenjevanje (glede na zastavljene kriterije ocenjevanja in standarde znanja), refleksijo procesa učenja in delovanja skupine ter delovanja v skupini.

Priprava praktične naloge

Naloga Arhitekti prihodnosti:

- je osredotočena na zastavljene učne cilje ter standarde znanja iz učnega načrta DKE;
- preverja različna znanja in spretnosti (sklepanje, reševanje problemov, razumevanje, kritično razmišljanje itd.);
- vključuje aktivne metode pouka;
- je ustrezno individualizirana in diferencirana, upošteva vse učence;
- učencem omogoča, da predstavijo dosežke na različnih ravneh in z delovanjem v skupini dosežejo uspeh;
- je zasnovana na učnih procesih in znanjih, ki jih je mogoče usvojiti, izboljševati, opazovati in meriti;
- je praktična, aktualna, motivacijska, spodbuja kreativnost ter domišljijo in je smiselna;
- je glede na časovne, prostorske in finančne možnosti izvedljiva;
- medpredmetno in kroskurikularno povezuje;
- temelji na sodobnih didaktičnih strategijah.

Zapisano razmišljanje ob izbiri naloge sem uporabila, da bi preverila, ali izbrana naloga ustreza kriterijem, ki sem si jih zastavila pri načrtovanju avtentičnega ocenjevanja. Glede na zgoraj omenjene elemente ocenjujem, da izvedba naloge omogoča uresničevanje uvodnega načrta avtentičnega ocenjevanja.

Ocenjevanje in interpretacija dosežkov učencev

Za ocenjevanje preglej, analiziraj in uporabi:

- kontrolni seznam za pregled načrta, makete (učitelj),
- kontrolni seznam za pregled spremnega lista (učitelj),

- kontrolni seznam – sodelovanje posameznika v skupini (učitelj),
- evalvacijski list učenca (samoocenjevanje, tvoje razmišljanje ob nalogi),
- opisna merila za ocenjevanje načrta ali makete z govorno predstavitvijo,
- ocenjevalni zbirnik za razred in posameznega učenca.

Interpretacija dosežkov posameznega učenca in skupine

Ob podajanju informacij učencem o njihovih dosežkih ne pozabi podati informacij tudi o samem procesu učenja in delovanju v skupini ter uspešnosti opravljene skupinske naloge ne glede na razlike med posamezniki.

Refleksija o lastnem delu

Vprašanja, na katera bi želela poiskati odgovore, zaradi načrtovanja izvedbe ali ocenjevanja avtentičnih nalog v prihodnosti:

- *Je bila naloga učencem zanimiva? Jih je motivirala? So presegli moja pričakovanja?*
- *Je bilo na šolskih hodnikih zaznati, da poteka »veliko načrtovanje«?*
- *So se prek te naloge uspeli izkazati oz. izstopiti učenci, ki jih sicer manj opazim?*
- *So ocenjevalna orodja oblikovana dovolj natančno, da sem prek njih dobila vse informacije, ki sem jih potrebovala za oblikovanje ocene?*
- *Je bilo za izvedbo naloge na razpolago dovolj časa?*
- *So se pojavljala odstopanja v razumevanju navodil? So bila navodila dovolj natančna?*
- *Kaj so mi sporočali učenci v svojih evalvacijah?*
- *Kakšni so bili moji občutki ob izvajanju in vodenju ocenjevanja? Sem lahko oblikovala dovolj močne argumente za dodeljeno oceno?*
- *Na katera predmetna področja lahko nalogo razširim? S katerimi kolegi se lahko v prihodnje povežem?*
- *Sta se vloženi čas in trud v načrtovanje avtentičnega ocenjevanja obrestovala v uspešnosti učencev in motiviranosti za doseganje visokih rezultatov ob čim višji lastni angažiranosti pri delu v skupini?*

Literatura in viri

- 1 *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS 2011 (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dostopno na: http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf (25. 11. 2011).*
- 2 *Brander, P., Gomes, R., Keen, E., Lemineur, M., Oliveira, B., Ondračkova, J. idr. (2002). Kompas – Priročnik za učenje mladih o človekovih pravicah. Ljubljana: DZS.*

- 3 Karba, P. et al. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Državljska in domovinska vzgoja ter etika*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_DKE__OS.pdf (25. 11. 2012).
- 4 Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje – evropski referenčni okvir (2007). Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti. Dostopno na: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_sl.pdf (25. 11. 2012).
- 5 Luongo-Orlando, K. (2008). *Drugačno preverjanje znanja – Predlogi za avtentično spremljanje napredka*. Ljubljana: Založba Rokus Klett, d.o.o.

Priloge

- Priloga 1: Tabela – načrtovanje izvedbe avtentičnega ocenjevanja
- Priloga 2: Opisna merila za ocenjevanje načrta ali makete z govorno predstavitvijo
- Priloga 3: Pisna navodila za učence
- Priloga 4: Kontrolni seznam za pregled načrta, makete (skupina/učitelj)
- Priloga 5: Kontrolni seznam za pregled spremnega lista (skupina/učitelj)
- Priloga 6: Kontrolni seznam – sodelovanje posameznika v skupini (učitelj)
- Priloga 7: Evalvacijski in samoevalvacijski list za učenca – 1
- Priloga 8: Evalvacijski in samoevalvacijski list za učenca – 2
- Priloga 9: Ocenjevalni zbirnik za razred in posameznega učenca
- Priloga 10: Spremni list
- Priloga 11: Obrazec za uvodno načrtovanje ocenjevanja avtentične naloge

Priloga 1

Tabela – načrtovanje izvedbe avtentičnega ocenjevanja

OCENJEVALNE ENOTE						
Naloga in osrednji cilj	Prak-tični izdelek	Pisna predsta-vitev	Ustna pred-stavitev	Oblika ocenjeva-nja	Spremljanje napredka učencev	Refle-ksija učenca
Arhitekti priho-dnosti (prek avten-tične naloge podati povratno informacijo o napredku učenca in oceniti znanje o življenju v sku-pnosti, pravicah in dolžnostih posameznika ter globalizacijskih izzivih, ki jih pred človeštvo posta-vlja današnji in prihodnji čas).	Izdelava načrta, makete	Spremni list	Govorna predsta-vitev	Opisnik s točkov-nikom in ocenjevalno lestvico Evalvacijski list učenca (samooce-njevanje) Ocenjeval-ni zbirnik za razred in posa-meznega učenca	Zbirnik aktiv-nosti v skupini Kontrolni se-znam za pre-gled načrta, makete Kontrolni seznam za pregled spremnega dopisa	Evalva-cijski list učenca (tvoje razmi-šljanje ob nalo-gi)

Priloga 2

Opisna merila za ocenjevanje načrta ali makete z govorno predstavitvijo

Št. točk	Načrt, maketa	Spremni list	Izdelava načrta, makete/videz naloge/estetski vidik	Predstavitev izdelka
4	- Slikovnega gradiva je dovolj, je izvirno, ustrezne velikosti in kakovosti, - načrt (maketa) ima ustrezno legendo, - imena avtorjev in projektnega biroja so navedena.	- Besedilo ustreza po vsebini, zahtevnosti in obsegu, - dobro strokovno izražanje, pojmi so jasno razloženi, - ni slovničnih, jezikovnih napak.	- Načrt/maketa je izdelan skrbno, natančno, estetsko, - je učinkovit, prodoren, viden in poučen.	- Govor je prost, tekoč in smiselno povezan, - učiteljeva pomoč ni potrebna, - obvlada terminologijo (uporablja strokovne izraze), - zna odgovoriti na vprašanja, - primerno uporabi nebesedno komunikacijo.
3	- Slikovnega gradiva je dovolj, vendar ni izvirno in ne dovolj kakovostno, da bi prikazalo bistvo zelene tematike, - načrt (maketa) ima ustrezno legendo, - imena avtorjev in projektnega biroja so navedena.	- Učenčevo besedilo povzame bistvo, vendar ne doda nič svojega; - nekatero vsebine so premalo razložene, - nekaj napak pri strokovnem izražanju, - malo slovničnih, jezikovnih napak.	- Načrt (maketa) je estetsko izdelan, viden poučen, - je nekoliko manj učinkovit, ker ni podkrepljen z avtentičnimi primeri.	- Uporablja knjižni govor, - potrebuje nekoliko učiteljeve pomoči, - strokovne izraze delno uporablja, - zna odgovoriti na precej zastavljenih vprašanj, - večinoma pri govoru primerno nebesedno komunicira s poslušalci.
2	- Slikovnega gradiva je dovolj, vendar se v celoti ne navezuje na predstavljeno tematiko, - slikovno gradivo je manj opazno in v nekaterih primerih neustrezno izbrano, - legenda je nejasna, - imena avtorjev in projektnega biroja so navedena.	- Besedilo je manj razumljivo, - nekatero vsebine so izpuščene, - precej slovničnih, jezikovnih napak.	Načrt (maketa) je estetski, vendar ni dodelan z malenkostmi, ki ga naredijo vidnega in prodornega pri gledalcih.	- Uporablja preprost, ne bogat jezik, je manj razločen, - zelo si pomaga s pripravljenim (napisanim) besedilom, pri tem je nespreten, - zna odgovoriti na nekaj vprašanj.

Št. točk	Načrt, maketa	Spremni list	Izdelava načrta, makete/videz naloge/estetski vidik	Predstavitev izdelka
1	- Slikovno gradivo je izbrano brez premisleka, - ne navezuje se na konkretno temo, vsebino, - ni primerne velikosti in kakovosti, - ni legende, - ni imen avtorjev in projektnega biroja.	- Izražanje je skromno, nejasno, - izbrane vsebine so ustrezne, vendar napačno razložene, - veliko slovničnih, jezikovnih napak.	- Načrt (maketa) ni estetski, - ni dodelan, - gledalci ne razberejo bistva.	- Učenec bere ali uporablja pretežno pogovorni jezik, - govori nerazločno, monotono, - neustrezno uporablja terminologijo, - neprimerno komunicira s poslušalci.
0	Učenec ni sodeloval pri nastanku načrta oz. makete.	- Besedilo na spremnem listu je kratko, pomanjkljivo, bralcem nerazumljivo, - spremni list ni bil priložen k načrtu oz. maketi.	- Načrt (maketa) nima sporočilne vrednosti, - učenec ni sodeloval pri nastanku načrta oz. makete.	- Zelo na kratko predstavi nalogo, - ne zna odgovoriti na zastavljena vprašanja, - neprimerno komunicira s poslušalci, - ne sodeluje pri govorni predstavitvi.

Točkovnik in ocenjevalna lestvica

15–16 točk	odl (5)
13–14 točk	pdb (4)
10–12 točk	db (3)
7–9 točk	zd (2)
0–6 točk	nzd (1)

Končna ocena se oblikuje na podlagi točk, doseženih pri izdelovanju in predstavitvi načrta ali makete, ter ocen in samoocene, ki jih podajo učenci na posebnem evalvacijskem listu, ki ga morajo po izvedeni predstavitvi oddati do dogovorjenega roka.

Predstavitev pred razredom naj traja največ 15 minut, izjemoma ob dogovoru z učiteljem lahko tudi več. Učenec naj vsebino predstavi jedrnat, razumljivo in zanimivo. Pri tem naj upošteva spretnosti javnega nastopanja. Poznati mora pomen vseh tujk in strokovnih izrazov, ki jih omenja ali jih je zapisal na načrt, maketo ali v spremni list. Prav tako mora (posebna pozornost naj bo temu namenjena pri skupinskem delu) dobro poznati celotno vsebino predstavitve, da bo lahko odgovarjal na dodatna vprašanja učitelja in učencev.

Predlog ocenjevalnega zbirnika za razred in posameznega učenca je v prilogi 4.

Priloga 3

Pisna navodila za učence

OCENJEVANJE ZNANJA

Arhitekti prihodnosti – avtentična naloga

»Merilo našega napredka ni, koliko bomo dodali tistim, ki že imajo dovolj, marveč ali bomo lahko zagotovili dovolj tistim, ki imajo malo.«

Franklin D. Roosevelt

Kateremu temeljnemu cilju sledite?

Prek avtentične naloge izkazati znanje o življenju v skupnosti, pravicah in dolžnostih posameznika ter globalizacijskih izzivih, ki jih pred človeštvo postavljata današnji in prihodnji čas.

Kaj potrebujete?

- zvezke za pisanje osnutkov,
- plakat,
- pisala, flomastre, barvice, voščenke ...,
- lepilo, škarje,
- veliko izvirnih idej.

Kako naj bo naloga sestavljena?

1. del naloge

Predstavljajte si, da ste člani projektivnega biroja. Načrtujete idealen videz našega kraja.

Z načrtom ali maketo predstavite, kakšna bo idealna soseska prihodnosti.

Meje naj vam predstavlja samo vaša domišljija. Bodite pozorni na znanja, ki ste jih do zdaj pridobili v šoli in zunaj nje.

Izdelek mora nujno vsebovati legendo, ime projektivnega biroja in avtorje projekta.

2. del naloge

Arhitekturne zamisli predstavitev ustno in pisno. Pri pisni obrazložitvi poskušajte slediti spodnjim opornim točkam. Zapišite vezano besedilo, ne ponavljajte vprašanj in ne zapisujte le odgovorov.

Pišite čitljivo. Obrazložitev naj bo podana na **eni** A4-strani, na spremnem listu, ki ste ga prejeli.

Prepričajte nas, da se preselimo k vam.

Oporne točke:

- Kdo bo živel v vašem kraju? Ljudje, ki so bili tukaj rojeni, ali novi priseljenci? Koliko bodo stari? Ali bodo živeli v družinah?
- Kakšno bo njihovo vsakdanje življenje? Kje bodo nakupovali hrano? Kako bodo potovali?
- Kakšne ustanove, kot so npr. bolnišnice, zobozdravstvene ustanove ... bodo potrebovali?
- Kakšne bodo videti njihove šole?
- Kakšno bo njihovo družabno življenje?
- Kaj bodo počeli v prostem času?
- Ali bodo imeli domače živali?
- V kakšnih službah bodo zaposleni?
- Kateri novi tehnološki dosežki bodo takrat že vsakdanji?
- Kaj pa okolje? Kaj bo z naravo?
- Od kod bodo pridobivali energijo, ki jo bodo potrebovali za življenje in delovanje kraja?

Kaj vse šteje pri ocenjevanju naloge?

- individualni prispevek, prispevek k uspehu skupine (samoevalvacija, evalvacija preostalih članov skupine),
- izvirnost, dodelanost naloge (upoštevanje navodil),
- ustna predstavitev naloge,
- sledenje zastavljenim rokom.

POMEMBNO: Rok za oddajo naloge je _____. Upoštevanje roka je del kriterija za oceno avtentične naloge.

Uspešno delo vam želim!

SPREMLJANJE NAPREDKA UČENCA IN DOSEGANJE ZASTAVLJENIH CILJEV OCENJEVANJA ZNANJA

Priloga 4

Kontrolni seznam za pregled načrta, makete (skupina/učitelj)

Projektivni biro: _____ Rok oddaje: USTREZEN NEUSTREZEN

Datum: _____ Pregledal/-a: _____

Kriteriji	Da	Ne
Vsebina je pregledna, berljiva.		
Uporabljene so barve.		
Legenda je ustrezno upodobljena.		
Navedeni so imena in priimki avtorjev.		
Navedeno je ime projektivnega biroja.		
Prikazani so vsi zahtevani objekti.		

Priloga 5

Kontrolni seznam za pregled spremnega lista (skupina/učitelj)

Projektivni biro: _____ Rok oddaje: USTREZEN NEUSTREZEN

Datum: _____ Pregledal/-a: _____

Kriteriji	Da	Ne
Prebivalci		
Vsakdanje življenje		
Ustanove javnega značaja		
Šola		
Družinsko življenje		
Prosti čas		
Domače živali		
Službe		
Tehnologija		
Okolje		
Energija		

Priloga 6

Kontrolni seznam – sodelovanje posameznika v skupini (učitelj)

Projektivni biro: _____ Rok oddaje: USTREZEN NEUSTREZEN

Datum: _____ Pregledal/-a: _____

Ime in priimek učenca	Datum	Aktivno sodeluje z drugimi		Je strpen in odprt za ideje drugih		Pomaga preostalim/prosi za pomoč	
		Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne

SPREMLJANJE NAPREDKA UČENCA IN DOSEGANJE ZASTAVLJENIH CILJEV OCENJEVANJA ZNANJA

Priloga 7

 Evalvacijski in samoevalvacijski list za učenca – 1

EVALVACIJSKI LIST

Arhitekti prihodnosti – 8. razred

SAMOOCENA

IME IN PRIIMEK ČLANA SKUPINE	Koliko in kaj je prispeval/-a k uspehu skupine?
Jaz:	
	= 100 %

Glede na kriterije ocenjevanja si zaslužim oceno: _____,

ker: _____

Priloga 8

Evalvacijski in samoevalvacijski list za učenca – 2

TVOJE RAZMIŠLJANJE OB NALOGI

Pravkar si zaključil/-a z obsežnejšo učno dejavnostjo in opravil/-a zadano nalogo. Vzemi si čas za razmislek o dogajanju, povezanem z nastajanjem naloge, in odgovori na vprašanja.

V čem si najbolj užival/-a? Zakaj?

Naštej nekaj zanimivih stvari o skupini, ki si jih spoznal/-a med sodelovanjem.

Naštej nekaj zanimivih stvari, ki si jih izvedel/-a med izdelovanjem praktične naloge.

Na katerem področju dela v skupini si se še posebej izkazal/-a?

Katere spretnosti si razvil/-a ali izboljšal/-a? Kako?

Kaj se ti je zdelo zahtevno? Zakaj?

Kako si rešil/-a problem? Kaj oz. kdo ti je pri tem pomagal?

Kaj bi pri poteku učnih ur, povezanih s to temo, in pri praktični nalogi spremenil/-a?

Kakšni so tvoji cilji za učni napredek v prihodnosti?

Priloga 9

Ocenjevalni zbirnik za razred in posameznega učenca

ARHITEKTI PRIHODNOSTI

Razred: _____

Rok za zaključek naloge: _____

Ime in priimek učenca	Datum oddaje	Načrt, maketa	Spremn list	Estetski vidik	Govorna predstavitev	Samoocena	Ocena skupine	Ocena učitelja	Opombe

Priloga 10

Spremni list

ARHITEKTI PRIHODNOSTI
(avtentična naloga – ocenjevanje znanja)

Projektivni biro: _____

Skupina arhitektov: _____

Priloga 11

Obrazec za uvodno načrtovanje ocenjevanja avtentične naloge

Osrednji cilj: _____

Vsebinski sklop: _____

Operativni cilji:

a) Vsebinski:

b) Proceduralni cilji:

c) Odnosni cilji:

Ključne kompetence vseživljenjskega učenja:

Standardi znanja:

Občinstvo: _____

Praktične aktivnosti učencev:

Načrtovanje izvedbe sklopa učnih ur:

Postopek ocenjevanja:

Navodila učencem:

Možnosti in obveznosti predstavitve:

Učna sredstva:

Viri:

Predviden čas: _____

Učne oblike:

Sodelovanje z učenci:

Opombe:

Slika 1: Primer makete, nastale v postopku avtentičnega ocenjevanja (naloge: Arhitekti prihodnosti, avtorica fotografije Natalija Panič).

4 **Poročilo o sodelovanju v mednarodnem projektu »Človekove pravice v akciji« – »Human Rights in Action«**

Dejan Kokol, Osnovna šola Gornja Radgona, Gornja Radgona

Mednarodna Jugovzhodna poletna akademija: »Človekove pravice v akciji«, Cetinje 2012, in iz nje izhajajoč projekt

Implementacija in promocija načel in dobrih praks na področju izobraževanja za demokratično državljanstvo (ang. EDC) in človekovih pravic (ang. HRE) v prakso šol in lokalnih skupnosti so cilji Jugovzhodne poletne akademije: »Človekove pravice v akciji«,¹⁴ katere pobudniki so Ministrstvo za šolstvo in znanost iz Črne gore, Zavod za šolstvo iz Črne gore, Svet Evrope in Evropski Wergeland center. Mednarodne poletne akademije, ki je potekala v Cetinju, v Črni gori med 20. in 28. junijem 2012, smo se udeležili po trije predstavniki iz Albanije, Bosne in Hercegovine, Bolgarije, Hrvaške, Grčije, Črne gore, Romunije, Srbije, Slovenije, Turčije in Kosova. Povabljeni so bili tudi predstavniki iz Makedonije, a žal niso prišli. Slovenijo smo zastopali predstavniki osnovne šole Gornja Radgona. Vsako ekipo so sestavljali trije člani, in sicer en član predstavnik vodstva, en učitelj in predstavnik nevladne organizacije ali staršev. Tako lahko vsak predstavnik, ki je neposredno ali posredno vključen v vzgojno-izobraževalni proces šole, prispeva pomemben delček k izboljšanju razumevanja in nadgrajevanja ključnih načel izobraževanja za demokratično državljanstvo in izobraževanja za človekove pravice, k analizi šolske in lokalne situacije na temelju prej omenjenih področij ter refleksiji lastne prakse.

Vsi predstavniki smo predstavili že obstoječe aktivnosti in projekte v povezavi z izobraževanjem za demokratično državljanstvo in spoštovanje človekovih pravic ter si tako ustvarili refleksijo lastnega stanja, obenem pa pridobili številne nove ideje. Predstavniki OŠ Gornja Radgona smo kot primer dobre prakse predstavili delovanje šolskega otroškega parlamenta in šolske vlade, aktivno sodelovanje in povezovanje s številnimi nevladnimi organizacijami, postavitve in uporabnost šolske ustave, vsebino in aktivnosti predmeta državljanska in domovinska vzgoja ter etika, številne projekte in druge aktivnosti.

V času akademije so nam prav tako predstavili, kako pomembno je vzpostaviti in gojiti ozračje zaupanja, odprtosti in medsebojnega spoštovanja med vsemi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa. Predstavili so nam tudi pomembnost vključevanja staršev in lokalne skupnosti v šolsko življenje ter pomembnost podpore vodstva šole, saj le tako lahko učinkovito razvijamo načela demokratičnega državljanstva in človekovih pravic.

Na temelju lastne analize je vsaka ekipa pripravila akcijski načrt, s konkretnimi aktivnostmi in projekti za izboljšanje načel demokratičnega državljanstva in izobraževanja za človekove pravice, ki ga je implementirala v naslednjem šolskem letu. Od septembra do decembra je na spletni strani EWC »Share & Connect« potekala diskusija in podpora s strani pobudnikov, prav tako pa je bilo mogoče postavljanje vprašanj in širjenje izkušenj ter primerov dobrih praks med vsemi udeleženci.

Akcijski načrt naše šole je predvideval krepitev aktivnosti šolske otroške vlade, njeno aktivno udejstvovanje pri različnih šolskih projektih in povezovanje z lokalno skupnostjo (občinski svet), predstavitev in ponotranjenje vrednot šolske ustave, vzpostavitev sodelovanja z nevladno organizacijo »Humanitas«, izvedbo dneva dejavnosti »Dan staršev« in dolgoročno tudi vzpostavitev vrstniške mediacije.

Akcijski načrt smo uspešno izvedli in zapisali poročilo o vseh aktivnostih, povezanih s projektom (priloga 1). Seveda se izobraževanje in nadgrajevanje kompetenc demokratičnega državljanstva in človekovih pravic s koncem projekta ni ustavilo, ampak se skozi vsakodnevne dejavnosti šolskega procesa izvaja še naprej.

Mednarodna poletna akademija »Človekove pravice v akciji« in iz nje izhajajoči projekt se bo sta izvajala tudi v prihodnje, zato vsem zainteresiranim učiteljem in šolam priporočam, da se prijavijo na razpis in tako prispevajo k nadgradnji že obstoječih kompetenc, hkrati pa tudi k obogatitvi šolskih aktivnosti in izboljšanju odnosov vseh vpletenih v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Sliki 1 in 2: Utrinki s poletne akademije »Človekove pravice v akciji« (foto: Dejan Kokol)

Priloga 1

Priloga 1: Poročilo

Priloga 1

Poročilo

Human Rights in action

14. 1. 2013

OŠ Gornja Radgona

Živimo v demokraciji

V koledarskem letu 2012 se je OŠ Gornja Radgona priključila mednarodnemu projektu »Človekove pravice v akciji«, katerega pobudniki so Ministrstvo za šolstvo in znanost ter Zavod za šolstvo iz Črne gore, Svet Evrope in Evropski Wergeland center. V šolskem letu 2012/13 želimo s konkretnimi aktivnostmi in projekti prispevati k izboljšanju principov demokratičnega državljanstva in izobraževanja za človekove pravice ter vzpostaviti in gojiti klimo zaupanja, odprtosti in medsebojnega spoštovanja med vsemi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa, zato smo naš projekt poimenovali »Živimo v demokraciji«.

Pričakovani učinki

Večina zelenih učinkov je vezanih na poglobljanje in izboljševanje zgoraj omenjenih principov z različnimi aktivnostmi, ki predvidevajo krepitev pristojnosti in aktivnosti predstavnikov šolskega otroškega parlamenta in vlade, ponotranjanje vrednot šolske ustave in njena aktivna uporaba, poglobljanje znanja in vrednot o človekovih pravicah in etičnih načelih, na katerih temeljijo, aktivnejše sodelovanje in vključevanje staršev v sam šolski proces, in vzpostavitev sodelovanja z zunanjimi institucijami (Občinski svet in nevladna organizacija Humanitas).

Kdo je bil vključen?

Za pripravo in izvedbo projekta je skrbel tim 3 predstavnikov OŠ Gornja Radgona. Psihologinja šole Nika Forjanič Huber, ki je skrbela za stik z vodstvom šole in s starši, učitelj Damijan Sovec, ki je skrbel za stik z društvom Humanitas in za likovno/oblikovno podobo projekta, in učitelj Dejan Kokol, kot vodja projekta.

Posredno in neposredno so bili vključeni vsi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa, tudi starši, lokalna skupnost, različne institucije in nevladne organizacije.

»K uresničevanju ciljev in principov izobraževanja za demokratično državljanstvo in za človekove pravice lahko prispeva vsak izmed nas!«

OŠ Gornja Radgona s Podružnično šolo dr. Janka Šlebingerja
Prežihova 1
9250 Gornja Radgona
<http://www2.arnes.si/~ogradgonams/sola/index.html>

E: os.gor-radgona@guest.arnes.si
P: +38625643150
F: +38625643170

Aktivnosti

14. 1. 2013

Človekove pravice v akciji

Od začetka šolskega leta 2012/13 pa do konca koledarskega leta 2012 smo izvedli vse načrtovane aktivnosti.

Na prvi šolski dan so učenci v oddelčnih skupnostih izvolili svoje predstavnike (48) v šolski otroški parlament. Izvoljeni predstavniki od 7. do 9. razreda tvorijo šolsko otroško vlado. Vsakemu predstavniku je bilo dodeljeno področje, na katerem aktivno deluje in sooblikuje šolski proces. Njihova vloga in pristojnosti so se v tem šol. letu povečale in tako mora vsak član vlade na svojem področju aktivneje sodelovati ter predstavnikom šolske skupnosti poročati. Prav tako so predstavniki šolske otroške vlade v mesecu decembru navezali stik z Občinskim svetom in prisostvovali na seji Odbora za družbene dejavnosti, da začutijo in spoznajo delovanje demokracije na lokalni ravni.

V minulem šol. letu spisano šolsko ustavo smo člani tima avtorjev v mesecu oktobru predstavili predstavnikom šolskega otroškega parlamenta in izdelali ter po šoli izobesili plakate z vsebino ustave in nasveti, da bi lažje zaživela in da bi učenci pričeli ponotranjati njene vrednote.

V mesecu oktobru nas je obiskala varuhinja človekovih pravic dr. Zdenka Čebašek-Travnik in nam spregovorila o njenem delu in poslanstvu.

V začetku meseca decembra smo na šoli izvedli dan dejavnosti na temo letošnjega šolskega parlamenta »odraščanje«. V izvedbo smo vključili tako učence, učitelje, starše, zunanje sodelavce, predstavnike različnih institucij in organizacij ter društvo Humanitas. Izvedli smo številne delavnice povezane s temo odraščanja, kar je prispevalo k pestrosti in raznolikosti aktivnosti.

Sodelovanje z društvom Humanitas smo v mesecu decembru še nadgradili in postavili na ogled interaktivno razstavo »Svet v nakupovalnem vozičku«, katere namen je predstaviti ključne okoljske in socialne probleme, povezane z uporabo izdelkov za našo vsakdanjo uporabo in s kršitvami človekovih pravic.

V mesecu novembru so člani filmskega krožka s triminutnim filmom »Dedek mraz in globalno segrevanje« sodelovali na natečaju Društva za ZN Slovenije in bili med nagrajenci. Film je zastopal Slovenijo na mednarodnem filmskem festivalu o človekovih pravicah »This human world« na Dunaju. Društvo za ZN Slovenije je prav tako razpisalo literarni natečaj »V skrbi za zdravo prihodnost«, na katerem je učenka naše šole bila med nagrajenci.

V okviru mednarodnega dneva človekovih pravic so učenci 7. razreda in članice fotografskega društva FOTOGROŠ aktivno sodelovali na maratonu pisanja apelov »Piši za pravice 2012« v organizaciji Amnesty International SLO.

Aktivnosti:

- Imenovanje predstavnikov šolskega otroškega parlamenta in vlade.

- Aktivnejša vloga predstavnikov šolske otroške vlade in povečanje njihovih nalog/pristojnosti.

- Vključitev predstavnikov šolske otroške vlade v delovanje Občinskega sveta.

- Predstavitve šolske ustave, izdelava plakatov na njeno vsebino in njena aktivna raba.

- Obisk varuhinje človekovih pravic.

- Izvedba delavnic nevladne organizacije, društva Humanitas, na temo človekovih pravic.

- Sodelovanja na filmskem natečaju, ki ga je razpisalo Društvo za ZN Slovenije.

- Aktivna udeležba (izvedba delavnic) staršev in predstavnikov drugih organizacij na dnevu dejavnosti.

- Sodelovanje na literarnem natečaju »V skrbi za zdravo prihodnost«.

- Postavitve in ogled interaktivne razstave »Svet v nakupovalnem vozičku«.

Zaključek

14. 1. 2013

Človekove pravice v akciji

Izobraževanje za demokratično državljanstvo in za človekove pravice

Na osnovi refleksije izobraževanja na naši šoli in v naši državi, menimo, da je tako metodično kot vsebinsko učni proces zasnovan na principih razvijanja demokratičnega državljanstva in izobraževanja za človekove pravice.

Potrebna je le poglobitev razumevanja pomena teh dveh principov, njuno aktivnejše vključevanje in udeležanje v sam šolski proces ter razvijanje vrednot in načel, na katerih temeljita.

Klima zaupanja, odprtosti in spoštovanja

Za uresničevanje ciljev demokratičnega državljanstva in izobraževanja za človekove pravice, je prav tako pomembno, da se vzpostavi in goji klima zaupanja, odprtosti in medsebojnega spoštovanja med vsemi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa.

Ob zavedanju pravic in dolžnosti, razvijanju pozitivnih vrednot, medsebojnem spoštovanju in zaupanju, bomo prispevali k boljšemu počutju, h kakovostnejšemu izobraževanju in pozitivni klimi na šoli.

Intervju

N. F. H.: Na šoli pripravljamo dan dejavnosti na temo otroškega parlamenta »odrascanje«. Želimo, da se tudi starši aktivno vključite v izvedbo tega dne. Ste pripravljeni aktivno sodelovati?

T. V.: Krasna ideja! Pripravljena sem se aktivno vključiti. Kaksne aktivnosti ste imeli v mislih?

N. F. H.: Hvala za Vašo pripravljenost za sodelovanje. Vem, da je vaše delovno področje povezano z varovanjem otrokovih in človekovih pravic ter s preprečevanjem nasilja. Bi bilo mogoče, da bi izvedli delavnice za učence?

T. V.: Sem pripravljena! Mislim, da bo to zelo zanimivo področje za učence. Skusala jih bom čim bolj aktivno vključiti v samo delo, da bodo lažje prišli do samostojnih zaključkov in spoznanj.

“AKTIVNO SODELOVANJE ŠOLE S STARŠI PRISPEVA K MEDSEBOJNEM RAZUMEVANJU IN SPOŠTOVANJU.”

Dodatni viri

- Članek o akademiji v lokalnem časopisu Vestnik
- Naša šolska ustava
- Božiček in globalno segrevanje - video
- Dan aktivnosti - fotografije
- Svet v nakupovalnem vozičku - fotografije
- Piši za pravice 2012 - video

Kakšen je bil napredek? Kakšni so bili izzivi, ovire?

14. 1. 2013

Človekove pravice v akciji

Splošni cilji osnovnošolskega kurikuluma ustrezajo smernicam o ključnih principih izobraževanja za demokratično državljanstvo in za človekove pravice, gradijo ter vzgajajo v klimi zaupanja, odprtosti, spoštovanja, prispevajo k razvoju kritičnega mišljenja, nekaterih stališč in vrednot, in tako ključno vplivajo na podobo in življenje posameznika. Cilji in principi vzgoje in izobraževanja za demokratično državljanstvo in za človekove pravice so tako posredno (z oblikami in metodami izobraževanja) in neposredno (z vsebino in vseživljenjskim učenjem) vključeni v šolski proces po celotni vertikali.

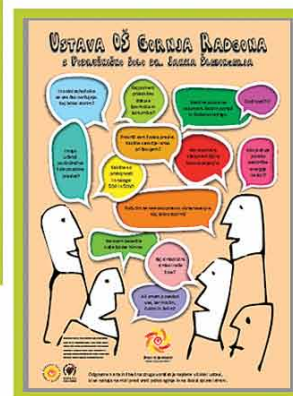
Iz tega sledi, da je naš napredek večinsko temeljil na poglobljanju že obstoječega. Vključevanje predstavnikov šolske otroške vlade v delovanje lokalne skupnosti in zaupanje aktivnejše vloge z več pristojnosti, je približalo razumevanje delovanja in smiselnosti demokratičnosti na mikro ravni (šola), pa vse do povezovanja razumevanja na makro ravni (država). Ustava je dokument, ki ureja družbeno ureditev, osnovano na demokratičnosti in na spoštovanju ter zagotavljanju temeljnih pravic in svoboščin vsakemu posamezniku. In prav te vrednote so zapisane tudi v naši šolski ustavi. Šolsko ustavo smo predstavili vsem udeležencem šolskega procesa, jim približali njeno vsebino in prikazali smiselnost uporabe. Vzpostavili smo aktivno sodelovanje z nevladno organizacijo, društvom Humanitas, in tako dopolnili sodelovanje še z eno zunanjo institucijo/organizacijo. K demokratično urejenem šolskem procesu prav tako spadajo starši učencev. Njihovo starševsko vlogo in vlogo sooblikovalcev šolskega procesa smo nadgradili z njihovim aktivnejšim sodelovanjem pri različnih šolskih dejavnostih. Takšna oblika sodelovanja je za vse udeležence šolskega procesa zelo koristna in učinkovita.

Večjih ovir v samem planiranju in izvedbi projekta nismo zaznali. Največja ovira je bil kratek časovni okvir dokončanja planiranih aktivnosti. Največji izziv pa bo zagotovo ohranjanje aktivnega sodelovanja s starši, vsaj v takšni meri.

Nika Forjanič Huber, Damijan Sovec, Dejan Kokol

ŽIVIMO V DEMOKRACIJI
LIVING IN DEMOCRACY

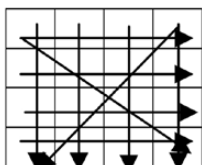
5 Navodilo za igro sodelovalni bingo¹⁵

*Mag. Marjeta Raztresen, Osnovna šola Valentina Vodnika
Ljubljana*

Priloga 1

Sodelovalni bingo*¹⁶

Pravila igre

Učenci so razdeljeni v dve skupini (na novinarje in intervjuvance). Novinarji poskušajo pridobiti čim več odgovorov na vprašanja v čim krajšem času. En intervjuvanec sme odgovoriti enemu novinarju na največ tri vprašanja. Ko prvemu uspe pridobiti odgovore na vsa vprašanja, zakliče »Bingo«. Igra se konča. Pregledamo pravilne odgovore. Zmaga tisti, ki ima zbranih največ pravih vrst (vodoravnih, navpičnih ali poševnih, največje število je 10).

BINGO

ime

Kdo je predsednik države?	Kdo je predsednik sveta šole?	Kdo je predsednik skupnosti učencev šole?	Poimenuj evropsko himno.
Naštev državnih simbolov.	Koliko držav je vključenih v EU?	Kako je organizirana naša država?	Pojasni pojem domovina.
Slovenija je članica nekaterih organizacij. Katerih (naštev 3)?	Kdo vodi našo šolo?	Kdo predstavlja Slovenijo?	Poimenuj simbole EU.
Kdaj je Slovenija postala članica EU?	Kdo je vrhovni poveljnik oboroženih sil?	Kdo sestavlja parlament?	Kdaj je Slovenija postala članica OZN?

Število vrst pred preverjanjem:

Število vrst po preverjanju:

¹⁵

Navodilo se nanaša na učno temo - Slovenija, Evropska unija in svet, knjiga priročnika str. 164.

¹⁶

*Prirejeno po Lukášová, J. (2012). Možnosti nástrojů RWCT pro výuku teoretické složky výtvarné výchovy, magisterská diplomová práce. Brno, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

ISBN 978-961-03-0184-4

9 789610 301844